

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDEN'D**
UKRAÏNIENNE

Число 33 (241) рік вид. VI. 7 вересня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 7 вересня 1930 року.

Не може бути українського емігранта, свідомого своєї мети, свідомого того, через що і для чого він побивається на чужині, який би найуважніше не стежив за тим, що діється в Женеві.

Коли не слід перебільшувати значіння і ролі в нашому житті установ, зв'язаних з Лігою Націй, що на них покладено турботи про біженців, коли не слід покладати особливих надій на можливі там досягнення, — то так само не можна применшувати ваги участі нашої в цих установах, роботи наших представників на міжнародньому ґрунті, нехтувати нею.

По-за тими реальними можливостями, нехай невеликими, які відкриває ота робота перед нашою еміграцією, є ще одна сторона її — далеко важніша: там, на світовій арені ставиться, хоч в певних межах еміграційних, українське питання, там українці перед очима чужого світу займають виразно окреслені, окремі позиції і обороняють їх.

Серед дуже складної ситуації, в надзвичайно несприятливих умовах проходить робота українських представників; вона вимагає від наших делегатів багато пильности, напружености, такту, витриманости й послідовности і в охороні інтересів наших життєвих на чужині, і особливо в боротьбі за право на власне національне ім'я.

Вони мають проти себе суцільний ворожий фронт, де об'єдналися москалі ріжних кольорів. Тим часом нерозважні й нескоординовані виступи де-яких наших земляків, значно утруднюють і без того не-

легке становище українських делегатів в боротьбі за загально-національні інтереси.

Одсилаємо читальників наших до листів з Женевы, що їх уміщено в цьому числі. Там вони знайдуть перебіг останньої сесії Дорадчого Комітету та його подробиці.

Над ними варто спинитися і задуматися нашій еміграції. Нехай сама вона зробить з того і належні висновки.

20-ти літній ювілей першого педагогічного журналу на Великій Україні.

(Згадка про журнал «Світло»).

У вересні 1910 року вийшло в Києві перше число «Світла», першого українського педагогічного журналу на Наддніпрянщині *). Поява «Світла» була повною несподіванкою для загалу українського учительства і громадянства. Справді, в той час на В. Україні не тільки не було жадної української школи, а навіть не вільно було вчителювати в школі української мови під час т. зв. пояснювального читання. А тут раптом виходить український педагогічний журнал, призначений для сем'ї і школи.

Ініціатори, що підняли на себе справу видання українського педагогічного журналу при повній відсутності на В. Україні української школи, вірили, що «Світло» об'єднає навколо інтересів національного виховання все свідоме українське учительство. І треба сказати, що ця віра не завела ініціаторів «Світла».

Розпочинаючи третій рік видання «Світла» редакція його з повною вірою в успіх бадьоро дивилася вперед, як про це одверто висловлюється редакція в своїй статті «Перспективи» (ч. I. 1912 р.). «Підстави для цієї віри, — читаємо в цій статті, — дає свідомість, що ми (себ-то ініціатори «Світла») не самітні, що наш читач — український народній учитель, в руках якого доля рідної освіти, думає однаково з нами, прагне того, чого й ми, і, не зважаючи ні на які утиски й кари, береже в серці своїм велику ідею відродження рідного краю через народню освіту рідною мовою».

Душею «Світла» і першим його редактором був талановитий народній учитель Григорій Пилипович Ш е р с т ю к , який одразу після закінчення учительської семінарії почав працювати в школі, як свідомий українець. На жаль, не довго довелося йому учителювати: за участь у визвольнім русі посаджено було його до в'язниці, після чого вже не могло бути вороття до учительської праці. Однак Г. Шерстюк не відійшов од справи рідної школи. Досить вказати, що він після того

*) В інших українських землях уже видавалися українські педагогічні журнали, як, напр., в Ужгороді. — «Учитель» (з 1867 р.), в Чернівцях — «Руска Школа» (з 1888 р.), у Львові — «Учитель» (з 1889 р.).

склаз «Коротку граматику для школи», був одним з фундаторів видавництва «Український Учитель» і, накінець, заснував разом із своїми однодумцями журнал «Світло», який і редагував до дня своєї смерті (24. X. 1911 р.). Дуже влучно охарактеризував Г. Шерстюка, як редактора «Світла», один з найближчих співробітників цього журналу С. Єфремов: «Українство було його життям, і я не бачив, не знаю випадків, коли б погнулося тверде переконання Григорія Пилиповича й хоч на хвилину, хоч у думках зневірився він що-до рідної справи» (ч. 3, з 1911 р.). Після смерті Г. Шерстюка видавцем і відповідальним редактором «Світла» стала його дружина Любов Шерстюк, яка й продовжувала видання «Світла» до вересня 1914 р.*), бо в літі того ж року царський уряд видав наказ про заборону всіх часописів, що виходять на українській мові. Так з наказу царської влади припиняється на В. Україні перший український педагогічний журнал, що повстав з власної ініціативи народнього вчителя на скромні кошти свідомого учительства.

За весь свій недовгий вік — протягом чотирьох років — «Світло» випустило 36 чисел (по 9 чисел річно), в яких вміщено низку статей педагогічно-методичного й публіцистичного характеру, з-під пера Х. Алчевської, Н. Григор'єва, Д. Дорошенка, С. Єфремова, М. Левицького, І. Липи, В. Прокоповича, О. Русова, С. Русової, Ю. Сірого, С. О. Сірополка, Ф. Слюсаренка, І. Стешенка, С. Черкасенка, Г. Шерстюка, С. Шелухина та ин.

Надзвичайно багатий і цікавий матеріал містили в собі такі постійні відділи в «Світлі», як «З біжучого життя», «Шкільна хроніка», «Огляд журналів», «Критика і бібліографія».

Де-які з вміщених в «Світлі» статей не втратили свого актуального значіння і по цей день і в кожному разі стоять значно вище тих статей, які знаходять собі місце в сучасних педагогічних журналах на сов. Україні — «Шлях Освіти» і «Радянська Освіта». І це зрозуміло: «Світло» було вільним органом українського учительства, тоді як педагогічні журнали на сов. Україні є «казьонними» органами Наркомосу.**)

Ст. Сірополко.

Граф Михайло Тишкевич.

(на підставі власного *curriculum vitae*)

Член Наукового Товариства в Києві. Почесний член комітету відбудови університету в Лувені. Почесний член Інституту Петра Могили в Канаді. Почесний член Т-ва Прихильників миру в Києві і Голо-

*) «Світло» виходило що-річно з вересня по травень включно. Од останнього числ (вересень 1914) залишився по забороні тільки коректурний примірник.

**) В додаток до статті п. С. Сірополка слід зазначити, що од смерті Г. Шерстюка і до кінця існування «Світла» редактором, його за виїнятком кількох чисел, випущених С. Черкасенком та Д. Дорошенком, був В. Прокопович. *Ред.*

ва його. Почесний член Варшавського Т-ва Мистецтва. Почесний член Т-ва публіцистів у Парижі. Голова Українсько - литовського Т-ва у Швейцарії. Член Т-ва допомоги жертвам війни і т. д.

Заснував фундації просвіти та філантропійні у Києві, Львові, Лувені та Варшаві.

Голова Делегацій УНР при Конференції Миру та при Ватикані.

Кавалер великого хреста Св. Григорія (1907) та срібної зірки Червоного Хреста.

Родився в с. Андрушієці на Україні 7-го квітня 1857 року із старого українського роду, сполонізованого. Гімназію кінчив у Вільні, вчився в Академії Мистецтва в Петербурзі, де його одзначено срібним медалем, і хоч мав право zostатися в Академії, поступив на воєнну службу в Фінляндії, не бажаючи користуватися з прав, який надавав медаль. Тоді розійшовся з своїми польськими товаришами, які вимовляли йому, що він, як українець, не підписав їхньої адреси до Крашевського. Відбувши службу, виїхав за кордон учитися і малювати. Вернувшись, обняв хазяйство і віддався праці літературній, національній пропаганді між селянами, філантропії та політиці.

Написав і видав «Documents relatifs à l'Histoire de l'Ukraine», «Cartes de l'Ukraine», «La littérature Ukrainienne», «Memoire sur l'Ukraine», «L'Ukraine en face du Congrès» і т. д. Опріч цього «Пісню про Байду» (в рукописі), «Historya Rusi podłóg polskich źródeł» (рукопис) та інші і залишив власні спомини.

Писав статті в «Літературно-Науковому Вістнику», в «Раді», в «L'Ukraine», у варшавськiм «Slowo», «Dziennik Kr», «СПет. Вѣдомостяхъ» та в західне-європейських виданнях: «La Gazette de Losanne», «Le Journal de Genève», «La Tribune de Losanne» (одна стаття його про Туреччину, наведена Густавом Лебон в його «Psychologie de la guerre».) «Der Bund», «Zuricher Nachrichten», «Köln. Volkszeitung», лондонськiм «Atheneum», «Tribuna» та в інших журналах і газетах. Статті його було перекладено на данську, іспанську, а навіть фламандську і каталанську мови.

Видав своїм коштом «Le traité de Pereïaslav» Степанківського, допомагав перекладати і видати «La Constitution de 1711», «L'autonomie de l'Ukraine» Нольде, «Ukraine, Wolyn» Яблуновського, «Рідний Край», «Шляхи» і т. д. Помогав українським і польським артистам й письменникам.

Продав у молодості — буде тому літ 50 — свої надзвичайно цінні старі фамілійні документи, а за отримані гроші установив при Львівській «Просвіті» нагороду за історичну драму і повість з української історії. Це був початок його діяльності.

Потім заснував фундацію для артистів — 50.000 франків на пам'ятку про тих, з котрими провів молодість: 20.000 рублів для Київський Академії Наук на столітній ювілей Шевченка і 3.000 франків на заснування катедри українознавства при університеті в Лувені.

Від 1914 до кінця війни своїм коштом провадив українську пропаганду в колах Антанти.

Призначений головою місії при Ватикані одержав еизнання Свя-

Граф Михайло Тишкевич.

тим Престолом нашої самостійности. Був близький і до того на Конференції Миру, та на перешкоді стала воєнна перемога большевиків.

Через непорозуміння в делегації та розходження з урядом він уступив з посади, віддавши більше як сто тисяч франків на утримання делегації.

Під час перебування в Швейцарії французький уряд звернувся до нього з пропозицією у березні 1918 року запропонувати Німеччині мир з віданням Лотарингії (за африканські колонії), і відказом від всякої претензії до Ельзасу. Такі вигідні для Німеччини умови не були прийняті графом Берхлінгом, який їх одхилив. Тишкевич сподівався, що Німеччина, вільна від західного фронту, допоможе встановитися Великій Україні, не оглядаючися на Росію.

В той же час йому робилися різні пропозиції колами литовськими і німецько-російськими, які пропонували йому перед Скоропадським гетьманство і велике матеріальне підтримання, але він одмовився і продовжував працювати завжди для Української Народньої Республіки, хоч і вважав, що проведена аграрна реформа — це руїна. Він мріяв про одне: про самостійну Україну.

Пам'яті Гр. Михайла Тишкевича

Несподівана вістка про відхід з поля боротьби за волю України одного з найкращих і незломних борців графа Михайла Тишкевича має наповнити сумом серце кожного українського патріота. Не вважаючи на дуже поважний вік небіжчика і на його нестале здоров'я, ця сумна вістка дійсно була несподіваною для всіх його приятелів, бо в цьому старечому тілі крилося ще стільки молодої душі, стільки юнацького захоплення і волі до боротьби, що того вистарчило б на багато молодих повних життя.

Треба зазначити, що в цій волі і в цьому захопленні не було нічого особистого, ні егоїстичного. Як легендарний герой, цей «дідусь слабосилий» був віддавна свідомий того, що його особисте життя кінчене і він жив лише непереможним бажанням побачити ту «обіцяну землю», ту улюблену, вимріяну Україну, що їй віддав найкращі дари своєї талановитої вдачі, для якої розірвав надвоє своє особисте життя і від якої не бажав нічого іншого, як там в тій рідній землі, на тих широкополюх ланах «старі кости покласти».

Ця ідея цілковитого занедбання власних інтересів, якою відмічене все його життя, проходить червоною смугою через всі його листи та особисті розмови останнього часу. При всіх своїх майже безпорівнянних на українському обрії особистих даних він нічого не бажав для себе і радів як дитина, коли діставав доказ, що про його не забули, його пам'ятають і думкою його цікавляться... Таким незвичайним щастям були пересякнуті його листи, коли він несподівано для себе переконався, що на свято його 70-річного ювілею відгукнулося все українське суспільство з усіх країв світу, за винятком натурально поневолої України, де сама згадка його імени вважалася тяжким злочином.

І червоні окупанти української землі дійсно мали всі права вважати його одним з найнебезпечніших ворогів своїх.

Походження від старих руських князів, широка освіта, визначний публіцистичний та артистичний талант, глибокий патріотизм та величезні родинні та персональні зв'язки робили небіжчика втіленням живої традиції колишньої слави України та носієм невміручості української національної ідеї і в нормальніші часи легко могли б згуртувати коло його імени небезпечні для московського панування елементи.

Але не так склалось, як жадалось. Революційна завірюха та поновна окупація України московським військом зробили своє діло. І духові спадкоємці Петра та Катерини, які колись свідомо віддали на поталу часу пишній палац Разумовських, а тепер влаштували Чека в Андрушівському палаці Тишкевичів, розписаному рукою небіжчика, можуть радіти з свого щастя. Немає Михайла Тишкевича і з ним розірвався один з найміцніших зв'язків, що лучив Україну з її славним минулим.

Постать графа Михайла Тишкевича вченого і артиста, мецената і філантропа, дипломата і громадського діяча є занадто маркантною

і своєрідною, щоб робити спробу дати їй оцінку в цих рядках, що пишуться над свіжою могилою. Вона безперечно буде мати своє почесне місце в пантеоні великих людей України, але зараз годиться накреслити, на підставі свіжих спогадів та вражіннь, відлітаючий від нас в безконечну путь образ його, доки серпанок часу не зробить нам його далеким та недосяжним.

Невеличка та суха постать графа, що здавалося зійшла з портрету 60-х років, така скромна в рухах та словах і одночасно вщерть наповнена привабливістю та грацією шляхетної старости, є знайома багатьом з нашого старого громадянства, але певне небагато знайдеться тих, хто би мав нагоду та приємність ближче пізнати надзвичайну суцільність і кристалуєву ясність його духової істоти та дитячу цілинність його душі.

Основною рисою його натури була надзвичайна чуливість що-до краси та справедливости, яка робила з нього людину, що викликала захоплення одних та здивовання інших, негідних його зрозуміти. Я не знаю іншої людини, щоб так з однаковим захопленням відчувала могутню розкіш собору Св. Петра в Римі і тиху красу сільської української хати, яка б так однаково втішалася і бурхливою мінливістю океану і тихим спокоєм степового ставочку, загубленого серед безконечних ланів України, і яка б так вміла передати слухачам це своє почуття.

Мимоволі згадуються тихі, теплі вечори в Римі, в його скромному пансіоні, коли він, оповівши якусь старосвітську римську легенду, сідав до роялю і брав кілька акордів старої української пісні з таким надзвичайним почуттям та мистецтвом, що слухачі забували, де вони і душа щеміла від ще тоді свіжої туги за батьківщиною.

А одного разу, коли український спів (небіжчик більше за все любив Байду) примусив нас забути гірку дійсність і переніс в думках до дому, він сів за рояль і несподівано заграє гопака. Перші акорди були якось соромливо несмілі, але далі танець звучав все певніше і нарешті тяжко було подумати, що ця чарівна, бадьора та захоплююча мелодія є всім нам з дитинства відомий гопак.

Таке ж мистецтво і таку ж душу вкладав він у все, що робив, і це залишало в усіх, кому привелося пізнати його ближче, невідгладимий слід. За ці роки довгих мандрівок за кордоном, коли прийшлося побачити так багато гарного та величнього, найкращим і найцікавішим здається мені те, що показував і про що оповідав з властивим йому глибоким знанням старий граф.

Це захоплення всім гарним приймало у небіжчика форми правдивої пасії, коли ходило про щось українське. Широко знайомий з всесвітньою культурою, людина західно-європейського виховання, він горів душею за далекою батьківщиною і все з нею зв'язане здавалося йому величним та прекрасним. Під час своїх довгих побутів за кордоном він вишукував найдрібніші сліди старих зв'язків по-між Україною та Заходом і старався тим з'ясувати чужинцям колишню славу своєї батьківщини. Він старався перенести на чужий ґрунт все,

що було можна українського, і не раз оповідав з щирим захопленням, який успіх у французів мали його маленькі сини, як тридцять років тому, вони виступали в Булонському лісі в Парижі в українських убраннях і в супроводі двірського козака в пишному однострою.

Але це пристрасне захоплення своїм і ця твердість національних позицій завдяки глибокій культурності його натури ніде і ніколи не приймала форми шовінізму, рівно як його глибока релігійність та відданість католицькій церкві ніде не межувала ні з фанатизмом, ні нетерпимістю.

Але найбільше глибина культури та висока артистичність його натури підкреслювалися його надзвичайною скромністю. Треба було довший час прожити в його товаристві, щоб змусити його сісти за рояль, а ще довше, щоб довідатися, що він є не аби-яким артистом-малюром, нагородженим Академією Мистецтва в Петербурзі. І ця скромність була так природня і не мала в собі настільки нічого удаваного, що він щиро і так наївно радів, коли діставав доказ, що громадянство або український уряд помічають його «незначні», як він думав, заслуги. Згадую його шире задоволення, коли він дістав призначення стати на чолі нашої делегації до Конференції Миру і ту майже побожну поважність, з якою він готувався до цієї праці, що на жаль коштувала йому решток сил та решток його, вжей так дуже обмежених, засобів.

Його шляхетна, широко відома вдача і глибина його не сучасної культури мусили би звільнити мене від обов'язку згадувати тут про його філантропійність і повну відсутність матеріалізму в його натурі, яка сягала до того, що він дав на подорож Мануїльському, коли той їхав з Швейцарії на Україну в 1917 році і він зробив це так просто і з такою сердечністю, що цей запеклий комуніст, який тоді ще заявлявся українцем, не втримавшись поцілував старого графа в руку і, не промовивши ні слова, вийшов з кімнати з слізьми на очах. Ця сторона його діяльності, повторюю, є загально відома, але всеж я не можу тут не згадати один факт, що може ще не є знаний широкому громадянству.

Перебуваючи на посаді українського посла при Ватикані і позбавлений, заходами свого найближчого співробітника, всяких матеріальних засобів, небіжчик зумів з власної ініціативи і без жадної будь чієї співпраці увійти в стосунки з нашими полоненими в Італії і допомогати їм як морально, так і матеріально, уриваючи можливе та неможливе зі свого нужденного бюджету.

Маленька кімнатка скромного пансіону, де він перебував в той час, коли демократичні *par excellence*, заступники українського народу не могли знайти в Римі гідних себе палаців, була дійсним осередком, куди сходилися всі нитки, що лучили випалену сонцем Азінару та непривітне Касіно з далекою і несподівано вільною батьківщиною. Його слово було першим рідним словом, що долетіло до вояків наших, відірваних через довгі роки від рідного краю, і його гріш був тою лептою, що полекшила останні хвилини не одному конаючому на гарячих каміннях чужої землі, що мала стати місцем його вічного упокою.

«Залучаю тут моє curriculum vitae, як умру — напишіть хоч добре слово». Так писав небіжчик в листі до мене з 14 жовтня 1926 року з Жиданова, де він тимчасово перебував.

Ці сумні слова не були висловом не зневіри, ні розпачу; але наша боротьба затягалася і старий граф почував, що його сили слабнуть. Смерть Головного Отамана, в якого він вірив з усією силою свого палкого серця, була для нього великим моральним ударом і він, очевидно, вперше ясно почув, що не побачить уже України. Подумав, що може ще довгі роки громадянство не зможе за нього згадати серед революційної хуртовини, а може і просто серед ярмарку повоєнного життя, і побоявся, що все зроблене ним не буде зведене до купи, а буде знищене та розгублене в тих сумних обставинах, в яких зараз перебуває український нарід. Він як той Тарас хотів подати голос молодому поколінню, що гартувалося в муках еміграції до будучої боротьби. Але він не знав, наскільки він є близьким та цінним тому громадянству, до котрого він завертався, стоячи на краю; як він писав, могили, і який ширий відгук знайде він в ньому на цей свій останній заклик з-по-за могили.

Цей короткий та похапцем написаний Curriculum vitae далеко не обіймає всієї різнородної і глибоко патріотичної діяльності небіжчика і звичайно нічого не говорить за ті сумні обставини в яких він перебував, коли його щедра рука давала останні дари на національне діло або на допомогу нужденним землякам, але треба зазначити, не вважаючи на це, всі, хто до нього зверталися, ніколи не лишалися без моральної чи то матеріальної підтримки, доки на то була хоч найменша спроможність.

Численні установи та численні особи є того свідками, як рівночасно численні видання, написані просто і ясно, з надзвичайним талантом популяризовання, лишаються пам'ятниками його наукової та патріотичної діяльності.

Улюбленною мрією небіжчика була реставрація Києва в його старо-українських рисах і чищення його від московського, останнім століттям нанесеного, намулу.

Центральним місцем цього проєкту було те, що він називав «Княжий шлях», а саме історична путь, що мала зачинатися від Святої Софії переходити через Михайлівський майдан і спускатися по Малій Житомирській до Хрещатику. Цей величавий шлях, призначений виключно для пішоходів, мусів бути прикрашений статуями князів та великих людей України в хронологічному порядку і та рельєфами з української історії. І тепер, над свіжою могилою автора цього величного проєкту, хочеться думати, що вільна Україна не забуде його виконати і що постать Михайла Тишкевича займе своє почесне місце в колі його предків і серед тих, хто як він, по слову поета, «все, що, мав то віддав для одної ідеї і горів і страждав і борюся для неї».

М. еремів.

З подорожі В. Прокоповича.

I.

В Царьгороді

В неділю 8 червня, саме на Зелені Свята до Стамбулу прибув пароплавом В. Прокопович. На пристані чекав, щоб зустріти дорогого гостя і привітати його від імени нашої царьгородської колонії, сотник Микола Забелло, Голова Громади в Туреччині. Представившись панові прем'єрові і привітавши його від наших земляків в Туреччині, Голова Громади, в якому В. Прокопович ще здалека з пароплава пізнав свого українця, одпровадив шановного гостя до Єшелькея (Сан-Стефано), де на дачі панства Мурських було виготовлено для нього помешкання.

Перші дні перебування В. Прокоповича в Царьгороді було використано на ближче ознайомлення з життям нашої еміграції в Туреччині. Розмови з представниками в Царьгороді, які там перебувають довгий час і добре знають місцеві умови та потреби, докладні їх звіти про роботу й життя наших людей в Туреччині дали В. Прокоповичеві багатий матеріал. Тоді ж В. Прокопович мав деякі зустрічі в справах і в один з тих днів навістив Голову Громади в його господі і прийняв запрошення панства Забелло одвідати у них хліба-соли.

Як уже повідомлялося у нас, В. Прокопович використав свою подорож і для того, щоб вияснити становище української церковної справи, що просила його зробити Головна Рада української еміграції. Тому од самого його приїзду п. п. Мурському і Забеллі доручено було поробити заходи у Вселенському Патріархаті, де вони були вже не раз прийняті і де їх знали, як представників українських, про призначення панові Прокоповичеві аудієнції у Вселенського Патріарха. Прийняття призначено було на 14 червня.

В. Прокопович прибув до Фанару (резиденції Вселенського Патріарху) в супроводі п. п. Мурського й Забелли. Їх зустрів секретар Синоду, який і одпровадив прибувщих до кабінету Патріарха. Вселенський Патріарх приймав В. Прокоповича в присутності одного з митрополитів, близького свого співробітника. Після того, як Патріарх дав благословення, одбулася звичайна на сході церемонія прийняття — частування варенням з троянди з холодною водою. Патріарх спитав спочатку, як то водиться, чи давно приїхав п. Прокопович до Царьгороду, як одбулася подорож, як подобається в Царьгороді.

В. Прокопович в стислому, але змістовному викладі вияснив сучасне становище церкви на Україні. Зазначивши традиційну відданість українського населення своїй давній вірі благочестивій, сте загострення релігійного чуття, яке помічається зараз в наслідок усього пережитого; він перейшов далі до страшних переслідувань церкви і віри з боку окупантів і заявив, що поневолений український народ, позбавлений змоги задоволення своїх релігійних потреб, разом з тим позбавлений і всякої можливості не тільки влаштувати своє релігійне життя до своєї впадоби, а навіть висловити одверто свої бажання що-до цього. Українська еміграція не може бути байдужою до долі нашої церкви на поневоленій отчизні нашої і просить Вселенський Патріархат мати на увазі цю справу і готуватися до її вирішення, яке повинно прийти при встановленню нормального життя на Сході Європи. Вирішення цієї справи пекучої — по відновленню власної української державності і встановленню традиційних зв'язків України з Царьгородським Патріархатом — може бути тільки одно: згідно з канонами церковними і історичними традиціями України та волею її народу — автокефальна українська церква в самостійній українській державі.

Далі В. Прокопович перейшов до релігійних потреб нашої еміграції: розвиток національної свідомості, що її особливо глибокою робить одірванність од батьківщини, разом з тим загостренням релігійного почуття,

яке спостерігається всюди в наших громадах, давно вже витворили нагальну необхідність задоволення духовних потреб наших людей на чужині в рідній формі. Роз'єднані з своєю рідною церквою, яку окупанти засудили на смерть, українці на чужині особливої ваги надають організації свого власного церковного життя відповідно своїм бажанням і потребам. Тому Головна Еміграційна Рада, яка об'єднує значну більшість організованої української еміграції в Європі, вважає за свій обов'язок вдатися до Вселенського Патріярха з проханням прийняти згуртованих коло неї українців під його юрисдикцію і, вважаючи своєю паствою духовною, допомогти щасливому задоволенню її релігійних потреб.

Його Святійшість поставив цілу низку питань, яка виявила і заінтересованість Вселенського Патріярха долею української церкви і потребами релігійними нашої еміграції, і розуміння справи і те, що в керуючих колах церковних уявляють ту вагу, яку матиме правильне вирішення цього питання, і уділяють йому належної уваги. Цікавило також Вселенського Патріярха становище української еміграції взагалі, її кількість, розташування по різних країнах, способи сучасні задоволення своїх релігійних рпотреб.

В. Прокопович подав при тому два меморандуми: один історичного характеру, що в загальних рисах знайомить з минулим і сучасним нашої церкви, а другий, де викладалися наші desiderata — а саме вивчення і уважне ставлення до сучасного становища церкви на Україні і задоволення релігійних потреб на еміграції.

Святійший Патріярх, з прихильністю поставившись до прохання, обіцяв піддати розвазі Синоду патріяршого справу української церкви взагалі. Що-ж до бажань і потреб еміграції, то сприятливе вирішення піднятого питання, яким так само має зайнятися Синод, уявляється його Святійшості тим можливим, що по канонах церковних опіка над вірними, одірваними від рідної церкви і в розсіянні сухими, припадає саме на голову православної церкви — Вселенського Патріярха.

Одповідь, як саме буде вирішено це питання, — зазначив Патріярх Фотій, — дано буде після обміркування його на засіданню Синоду патріяршого. В дальшій розмові його Святійшість виявив прихильність до українського народу і його правого діла, висловивши певність в перемозі правди. «Тим, що Бога люблять, — закінчив Патріярх словами апостола Павла, — всі речі на добре служать».

Прощаючися і дякуючи Вселенському Патріярхові за ласкаве прийняття і увагу до релігійних потреб українських, В. Прокопович просив Його Святійшість, уділяючи благословення йому, благословити в особі його всю українську еміграцію.

Святійший Патріярх Фотій таке благословення дав, і це являється великою моральною підтримкою усім нам.

* * *

З огляду на п'ятницю — недільне турецьке свято, — коли люде вільні од роботи, панство Мурських улаштувало 13 червня прийняття на честь шановного гостя.

В гостинній хаті господарів зібралися представники видатніші нашої колонії, що об'єднує в собі наших людей з різних українських земель аж до Кубані. День, проведений в товаристві царьгородських земляків, дав можливість В. Прокоповичеві ще ближче зазнайомитися і з нашою еміграцією в Туреччині, і з її настроями та бажаннями. Пізніше до українського гурту приєдналися де-які наші приятелі, репрезентанти південних сусідів України. І ця інтимна зустріч українців з їх азербейджанськими, грузинськими та кримськими приятелями підкреслила ще раз спільність інтересів, що єднають нас з иншими поневоленими нині народами колишньої московської імперії.

Маючи своїм головним завданням тільки вияснення сучасного становища та головних потреб нашої еміграції на Балкані, а також поставлен-

ня на порядок денний питання про упорядкування церковного життя українців на чужині, В. Прокопович офіційних візитів у Царьгороді не робив, а обмежився лише приватними зустрічами з ближчими нашими приятелями. Та він не міг не одвідати давнього і вірного приятеля України замісника Болгарського Екзарха в Царьгороді митрополита Бориса, який вже виявив стільки прихильності й уваги до наших людей і до нашої справи. Про зустріч, яку зробив п. Прокоповичеві високопреосвященний Борис, нема чого й говорити — настільки вона була мила й приємна. Після звичайного на сході частуванням гостей — і тут В. Прокопович був разом з п. п. Мурським та Забеллою — розмова одразу набула широкого і простого характеру. Високопреосвященний Борис, вихованець одної з давніх духовних академій, ще з часів свого студентства зійшовся з товаришами-українцями, що з них де-які відіграють нині визначну роль в нашому політичному і культурному життю. З того часу має він розуміння нашої справи і симпатію до неї. Це все надавало розмові особливо приємного напрямку. Наприкінці високопреосвященний Борис провів гостей до своєї домової церкви, що її оздоблено і даром нашої колонії — українськими іконами, прикрашеними чудовими рушниками. Особиста знайомість з цим давнім приятелем України залишила на паризького гостя як найкраще вражіння.

Присвятивши останні дні свого перебування в Царьгороді докладнішим розмовам з видатнішими представниками нашої еміграції, наш гість в неділю 15 червня рушив залізницею у дальшу подорож до Софії. Одпроводити В. Прокоповича на двірці Сіркіджи зібралися наші царьгородські земляки. Коротке перебування Голови Уряду, якого більшість колонії бачила вперше в своєму гурті, ще більше зміцнило ті зв'язки, які існують між окремими нашими громадами, розкиданими по світу, і центром нашим політичним. Проводи і прощання носили надзвичайно сердечний характер. Представниці українського жіноцтва в Туреччині пані Мурська та Забелло піднесли на прощання В. Прокоповичеві прекрасні квіти.

Потяг рушив, і земляки, що проважали свого гостя, надовго зберегли глибоке вражіння від його перебування в їх сім'ї та приємну згадку про особисту знайомість з ним.

М. З.

II.

В Софії

Проїздом з Царьгороду на Букарешт, Голова Міністрів УНР, зупинився на два дні і в Софії. 16 червня в 6 год. вечора на час приходу потяга на залізничний двірць прибула президія «Української Громади в Болгарії» в складі голови п. Романюка і членів п. п. Мищенка, Дементюка і Цибульського, яка зустріла почесного гостя і на автомобілі провела його в готель «Сплендід», де замешкав на час свого побуту пан прем'єр.

Висловивши своє бажання ознайомитися з життям української еміграції в Болгарії, пан прем'єр попрохав Раду «Громади» на другий день зібратися вкупі з ним на спільну бесіду.

17 червня до помешкання п. полковника Цибульського завітав п. міністр, куди також зібралася і Рада. Ознайомившись від Ради з справами нашої еміграції в Болгарії взагалі, п. міністр поцікавився і життям нашої організації запитував про нашу працю тепер і наміри в майбутнім. Чистосердечно Рада розповіла про все п. міністрові, не криючи ні наших потреб, ні взагалі всіх болячок нашого організаційного життя, на що одержали обіцянку п. міністра бути нам в допомозі що-до урегулювання цих болячок, які особливо дають себе знати в українському організованому життю в Болгарії.

Увечері Рада Громади мала честь в своїй громадській родині вітати дорогого гостя за вечерею, на якій були присутніми і пані — жінки наших членів, пані Мищенко та Дементюкова.

18 в 9 г. вечора п. голова міністрів з Софійського двірця відбув до Букарешту. Рада Громади провожала на двірці, при цім маленька дочка пана Мищенка піднесла од'їзжаючому квіти.

Під час свого перебування п. міністр склав візиту пані Шишмановій — дочці М. Драгоманова, після чого разом з полк. Цибульським був запрошений на обід в тісному колі її родини — сина й невістки.

Відвідав п. міністр могилу Драгоманова, поклавши на ній китицю білих троянд. Використав він час і на те, щоб обдивитися достойні уваги місцеві особливості: Олександро-Невський собор, парк Царя Бориса, пам'ятники, музеї і ин.

Приїзд п. голови ради міністрів, приїзд нової свіжої людини у нас, до того ще відомого українського політичного і громадського діяча, наче б розворушив застояле наше емігрантське болото «обивательщини», яке потроху засмоктує нас в мул своїх «шкурних» інтересів. Цікавіші і безлачки стали, хоч часом і не зовсім правдиві висновки можна було почути, як результат цих балачок взагалі дуже оптимістичного забарвлення.

Та разом з тим з де-яких джерел почали розповсюджувати різні неправдиві чутки, що знайшли свій відбиток і в місцевій пресі. Зараз же після від'їзду в болгарським часописі «Независимость» зв'язано приїзд пана прем'єра з «рішучою акцією реалізування французького плану» (підкреслення кореспондента часопису).

Між тим приїзд пана міністра і його перебування в Софії мало тільки одне завдання — ознайомитися з становищем української еміграції, вияснити її потреби й бажання шляхом персонального контакту.

Н.

Листи з Женев

(Од власних кореспондентів)

I.

26 серпня відбулося чергове засідання Дорадчого Комітету приватної організації при Високому Комісаріяті по справах біженських. Це засідання мало підготувати різні побажання для іншої, теж дорадчої комісії, але міждержавного характеру, що має одбутися в Женеві 2 вересня в складі 14 представників зацікавлених в біженських справах держав. Засідання розпочалося промовою на честь покійного Нансена, а також Люціана Вольфа, члена Комітету, чергового голови його на останньому заміданню, англійського письменника і делегата жидівських організацій. Росіяне на цей раз зважилися висунути свого кандидата на голову, а саме старого дипломата ще царських часів п. Гулькевича. З огляду на те, що всі інші можливі кандидати на голову рішуче відмовилися, Гулькевич дійсно пройшов. Російська делегація була на цей раз особливо блискуче репрезентована: крім незмінних Гулькевича і Рубінштейна — їх лідерів в біженських справах, тут був і граф Ігнат'єв, б. міністр народньої освіти царських часів і Авксент'єв та Лебсєв — міністри доби Керенського та лідери с-р.в, п. Федоров та пані Жекуліна і т. д. Росіяне на чолі з Рубінштейном сиділи ліворуч од президії, праворуч секретаріят розсадив українців. Вперше на цей раз засідало чотирі наших делегати: Союз Інвалідів був прийнятий тільки на минулих зборах і міг тільки тепер в особі генерала Удовиченка мати свого репрезентанта. Центр. Комітет в Польщі

заступав Іолова Головної Ради проф. Шульгин, Генеральну Раду у Франції — п. Шумицький, Громадський Комітет в Румунії пані Ганна Келер-Чикаленко.

День випав босвий. Треба сказати, що українська делегація додержувалася дотепер такої тактики, що, проводячи на засіданнях комітету активну політику, вона по можливості всі свої практичні бажання залагоджувала, минаючи Дорадчий Комітет, маючи до діла безпосереднє з самим комісаріатом. Появлялася ця тактика тим, що в Комітеті є атмосфера неприємлива для нас: росіяне, особливо коли до них приєднуються дуже покірливі вірмени і часом жиди, уявляють там абсолютну більшість. Вони властиво добилися в свій час заснування і Комітету і самого Комісаріату по справах біженських. Весь час від початку вони найближче до нього стояли і звикли вважати себе повними господарями в Комітеті. Можна собі уявити, як прикро їм було бачити появлення на засіданнях спершу проф. Шульгина, а потім і других делегатів українських. Часом навіть дивно, як ці останні могли туди пробитися. Але річ в тому, що все ж там засідає і кілька нейтральних осіб, представників Червоного Хреста і різних других міжнародних благодійних організацій. Крім того там є п. Джонсон, заступник Хансена, людина об'єктивна і безстороння. Усунути зовсім українців — це була річ неможлива, це значило обуриати проти себе всі ці сторонні чинники, в яких росіяне так зацікавлені. Отже чотири наші організації свого часу таки добилися прийняття, але тепер наші противники вирішили вжити всіх заходів, щоб не допустити жадного поширення української делегації. Про це вони навіть досить цинічно заявили. До того, на їхню думку, пропорційно до кількості російської і української еміграції, наших делегатів і так забагато в Комітеті.

Вже другу сесію іде суперечка в справі Празького Об'єднання, на чолі якого стоїть проф. Яковлів. Відомо, оскільки ця організація є поважна, як багато «Об'єднання» і його колективний член Республіканско-демократичний клуб зробили для еміграції. І все ж комісія по прийняттю нових членів в березні винесла негативну резолюцію, мотивуючи її тим, що не має відомостей про «Об'єднання», хоч голова останнього дав вичерпуючі відомості в розмові з представником високого комісаріату в Празі. Проф. Шульгин в березні настояв на перегляді справи. «Об'єднання» на цей раз листовно і безпосереднє передало докладні відомості про свою діяльність, і все ж комісія дала негативне заключення. Мотиви подані нею були такі: «Об'єднання» не є центральною організацією і не репрезентує більшості української еміграції в Чехії. Сам голова підкомісії почував себе дуже ніяково, це був п. Макензі, мила людина, англісець, голова товариства допомоги дітям, що не раз вже і нашим дітям допомагав. П. Макензі на засіданню приніс вибачення на адресу п. Шульгина, але цілком ясно, що на нього і на комісію було зроблено натиск і що нитки інтриги треба шукати аж в самій Чехії. П. Шульгин на цій точці взяв слово: «ми українські делегати, — заявив він, — думаємо, що тепер, коли нас четверо, зможемо гірше або ліпше захищати українські емігрантські інтереси і не надаємо за великого значіння дальшому поширенню нашого складу. Але цілком зрозуміло, що така поважна організація, як «Об'єднання» бажала б мати свого спеціального репрезентанта. З огляду на те, що комісія вже вдруге виносить в цій справі негативне рішення, ми тут не поновлюємо кандидатури «Об'єднання» і полишаємо цій самій організації вирішити, що далі вона має робити. Але не могу тут не сказати кільки слів з приводу мотивів одмовлення комісії. Що «Об'єднання» — є значна організація, про це свідчить сама діяльність останнього. Це є сама велика і поважна організація серед інтелігентської частини нашої еміграції в Чехії. Чи є ця організація центральною? Розуміється, ні; ми маємо великий союз найбільших українських організацій, Головну Раду, яка охоплює більш як 80 відс. всієї нашої еміграції. Але маючи честь бути головою цієї організації, я не ставлю її кандидатури до складу Дорадчого Комітету, бо ми дуже добре знаємо, що подвійність представництва не є допустима згідно нашим попереднім ухвалам і що оскільки складові частини Головної Ради вже прий-

няті до складу Комітету, центральна організація ставити свої кандидатури не мусить. Через це я задовольняюся мандатом одної з цих складових частин — саме Центрального Комітету в Польщі. Але ж при цих умовах не має, на нашу думку, жадних перешкод до прийняття одної з дуже важливих складових частин Головної Ралди — «Об'єднання». Повторюю, ми лишаємо самій організації вирішити, що вона має робити далі».

Але слідом з цим питанням виникає нова українська «проблема», яка забирає безліч часу в Комітеті.

Річ в тому, що на порядковому поставлено було кандидатуру «спільного делегата» для таких організацій: «Українська Громада в Люксембурзі», «Робітничий Союз в Чехословаччині», «Громада Українська в Чехословаччині», «Український Комітет», Товариство «Єдність» в Празі, «Просвітне Товариство в Болгарії», «Національний Комітет в Бельгії», «Українське Товариство в Данцігу». Спільним кандидатом всіх цих організацій був п. Дм. Андрієвський.

Як тільки голова оголосив цю кандидатуру, піднявся п. Рубінштейн і заявив, що це йде цілком всупереч всім традиціям Комітету, де репрезентовані є не персони, а організації; колективних делегатів Комітет не знає, і з такою заявою, як заява п. Андрієвського він рахуватися не може, а тому мусить одкинути її, не передаючи навіть в Комісію.

На оборону п. Андрієвського виступив проф. Шульгин. В імені українських делегатів він заявляє, що буде підтримувати кандидатуру п. Андрієвського. «Останній, — говорить між іншим проф. Шульгин, — виявив повну коректність, переславши нам копії своїх листів до п. Джонсона. Але коли б п. Андрієвський дав мені ці листи наперед, я б йому поспрашив не виставляти відразу стільки організацій, бо це дійсно не відповідає традиції Комітету. Але це є тільки технічна помилка. Маючи на увазі те, що крім «Робітничого Союзу», всі організації від яких він виступає є малочисленні, п. Андрієвський думав кількістю їх посилити своє становище. Отже все це можна полагати, передавши прохання п. Андрієвського, як і звичайно до комісії, яка вже порозуміється з ним самим, яку саме організацію з названих ним має вона прийняти».

Цю ж позицію передачі до комісії заяви п. Андрієвського піддержав дуже твердо і п. Джонсон. Але Рубінштейн, користуючися силою своїх юридичних аргументів, настоював на своєму. В результаті його пропозиція пройшла, а за передачу в комісію голосували тільки українські делегати і ще 1-2 сторонніх, серед них п. А. Гольденвайзер, представник жидівських організацій. Таким чином кандидатура п. Андрієвського перепала.

Все це було затіяно націоналістами, які збирали мандати п. Андрієвського по всій Європі. Цим хотіли вони очевидно протиставити Головній Раді всі ті організації, які об'єдналися навколо Андрієвського. Навряд чи вони сподівалися, що гарячим їх оборонцем буде... той самий Шульгин, на якого вони стільки собак вшали. Це маленька наука націоналістам, що з одного боку не можна на міжнародньому полі робити сепаратні виступи без повного попереднього порозуміння з тими, хто там вже працює; що в той час, як «Розбудова Нації» торік во ім'я своїх гуртових інтересів ганьбила всю нашу акцію в Лізі Націй і розбивала єдність нашого фронту, тепер українські делегати, що належать по своїм переконанням до табору противників, во ім'я національної солідарності однодушно їх же захищали.

Але цей «український день» цим не закінчився. Як тільки перепала кандидатура п. Андрієвського, голова п. Гулькевич оголосив нову заяву чотирьох організацій з Чехії, «подану П. Шульгиним». П. Шульгин здивовано заявляє, що він жадних заяв не подавав і що це якесь непорозуміння. Президія разом читає якийсь папірець і голова знов заявляє, вже не згадуючи п. Шульгина, що така поступила заява чотирьох організацій з Чехії і прочитав їх заяву. Тоді українські делегати і інші роз'яснили, що це ті самі організації, що вже значилися в списку п. Андрієвського. Звірили — дійсно той же «Робітничий Союз», Галаганівська Громада, здається «Громада Кубанців» і нікому невідома «Єдність». В заяві до речі

подано було і кількість членів в кожній з цих організацій (натурально фантастичну). Українські делегати, нічого не розуміючи, замовкли, а голова досить добросовістно старався розібратися, чи це те саме прохання чи нове. П. Рубінштейн настоював, що те саме. В результаті воно теж було відкинуто без передачі в комісію.

Тільки пізніше довідалися українські делегати в канцелярії Високого Комісаріяту, що це була заява п. Шелухіна, ім'я якого в канцелярії сплутали з прізвищем Шульгина (пікантне для українців змішання). Отже п. сенатор «забув», що вже давав мандат п. Андрієвському. Нема вже чого казати, що нашим празьким «політикам» і в голову не прийшло, що коли в якійсь міжнародній організації існують вже свої представники, то пробиватися туди по-за ними є просто національний скандал. З цього ми все ж мусимо зробити висновок, наскільки ж п. Андрієвський стоїть вище від цих празьких добродіїв. Бо він все ж таки вважав своїм обов'язком поінформувати своєчасно п. Шульгина про зроблені ним кроки. Уявляємо собі його власне становище, коли з одного боку йому дають мандат оід цих організацій, а з другого боку, минаючи його, безпосереднє подають свої заяви до тої ж установи.

Але на цьому ще не кінець: виникає ще одна контрверсія між українцями і росіянами. Річ в тому, що Дорадчий Комітет приватних організацій має своїх експертів в міждержавній комісії в справі біженській. На минулих зборах останньої проф. Шульгин був індивідуально запрошений секретаріатом, як експерт. На цей раз п. Шумицький запропонував обрати п. Шульгина, як експерта від Комітету. Згідно попередній ухвалі що-року два експерти мають бувати і змінятися новимидвома. Отже цей раз один експерт Л. Вольф помер, другий, Гольден, демісіонував. Росіяне негайно на місце цих двох делегатів з Англії запропонували знов двох англійців: Манензі і того ж Гольдена, що буцім-то має таки приїхати до Женеви. П. Шульгин був третім кандидатом. Але п. Шумицький крім того поставив внесок, щоб згідно встановленому порядку два старих експерти з числа 6 все ж мусять вибути і таким чином залишити вільні місця. Навколо цієї пропозиції зав'язалися гаряча суперечка між Рубінштейном, Федоровим і Шумицьким. Коли пропозиція останнього перепала, п. Шульгин сам, зняв свою кандидатуру, заявивши, що він сам голосував за двох англійських делегатів і не хоче робити їм конкуренції. Іншого виходу вже не було.

Так влучними ходами росіяне усунули українського кандидата. Як бачимо, боротьба в цей день велася повним ходом. Становище українських делегатів було не легке: вимагало воно і такту, і витривалості. І тим більше прикро констатувати, що воно ускладнюється недотепними виступами своїх же компатріотів.

Женеvecь.

II.

Прегарне місто Женева з її гарним озером, горами, серед яких виділяється Мон-Блан, сьогодні є не тільки центром мирової політики, алеж і центром, що багатو важить в долі еміграції, зокрема української. Правне становище, матеріальна поміч, перевозка емігрантів з одної країни до другої, санітарна допомога та инш., всі ці потреби еміграції, взагалі опіка над нею, — цим видає Верховний Комісар по справах біженських. Зі смертю п. Нансена, великого приятеля росіян і нашого неприятеля, його заступає молодий, енергійний п. Джонсон, що всім серцем відданий біженецькій справі.

Для безпосереднього контакту еміграції з Верховним Комісаром, виявлення її потреб, при останньому утворено «Дорадчий Комітет», який складається з делегатів оід еміграції різних національностей. Цей «Дорадчий Комітет» займається виключно справою реальної допомоги еміграції, так воно є назовні; алеж по за лаштунками цього комітета про-

вадиться серйозна політична боротьба. Справа в тому, що в цей комітет входить переважаюча кількість представників од російської еміґрації, які зайняли там пануюче становище та є фактичними диктаторами в ньому.

Крім росіян, в комітет входять представники від еміґрації вірменської, жидівської та української. Вірмене, що забули різню, яку влаштували росіяне по-між вірменами та татарами, свято вірять, що щастя для свого народу вони здобудуть з рук росіян, тому ідуть поруч з ними. Жиди підпирають росіян, бо надіються на великі і багаті милости з боку останніх, які безумовно зведуться до «чрти оседлости», звичайно в межах «Малоросії».

Отже українські представники, які твердо і непохитно стоять на своїх національних позиціях залишаються самотні. Вони є небажані для росіян, бо вони кажуть про свою українську національність, про свою особність від Росії. Звичайно, вони є вороги «Єдиної-Неділимої Росії», а тому треба їх душити, нищити. Цілком зрозуміло, як було прийнято росіянами появлення першого українського представника в «Дорадчому Комітетові» пр. О. Шульгина, який увійшов в цей комітет першим від української організованої еміґрації; він звичайно, не був бажаним гостем для росіян. На його долю спало велике і відповідальне завдання—гідно відстоювати національні інтереси української політичної еміґрації. Він виконав його з честю і вміло, бо за надзвичайно важкої ситуації, яку утворили росіяне, він не тільки твердо і рішуче відстоював інтереси української еміґрації, алеж зумів придбати певну повагу з боку ворогів своїми дипломатичними здібностями. На сьогоднішнє доведено кількість українських представників, в «Дорадчому Комітетові» до 4.

Частині української еміґрації, яка до сього часу не розуміє, що не можна лобом пробити мур, нерозуміючи політичних обставин, при наявності багатьох невдалих політичних «отаманів», які гадають що вони зроблять все і ліпше, здається, що українські делегати в «Дорадчому Комітетові» осягнули замало. Так воно здається, алеж при тій політичній ситуації, яка існує зараз, вони зробили там, властиво все, що було можливим. Коли-ж чого вони не осягнули, то в цьому винна сама українська еміґрація, бо частина її не може хоч б назовні свої національні інтереси поставити вище від партійних або інших політичних переконань. Частина еміґрації цілком не розуміє, які політичні завдання сьогодні можна виконати і які ні. Найліпшою ілюстрацією наших слов було останнє засідання «Дорадчого Комітету», що відбулося 26 серпня б. р.

Отже треба констатувати, що останнє засідання «дорадчого комітету» не було для нас щасливим. Хоч таким побитом росіянам вдалося настати на своєму та провалити українські внесення, але у всіх присутніх од цієї «перемоги» залишилося неприємне вражіння: чужі і безсторонні люди побачили одвертий прояв диктатури росіян, оте славетне московське — «закидали шапками».

Звичайно, як ми згадували вище, умови роботи в «Дорадчому Комітетові» не є сприятливі для українців, алеж не можна зачиняти очі на те, що коли частина української еміґрації буде виступати в примітивно-сепаратний спосіб на міжнародній політичній арені, нам загрожують дальші неуспіхи. Наші національні завдання сьогодні можуть бути осягнуті тільки шляхом політичної роботи. Цей шлях вимагає від української еміґрації спільного національного фронту; кожен відхилення від цієї позиції понижує нашу гідність, ослаблює нашу визвольну боротьбу.

Українські делегати в «Дорадчому Комітетові» виступають не як люди певної групи або орієнтації. Вони репрезентують усю українську еміґрацію. На останньому засіданню українські делегати дали ще один доказ цьому.

Ріжним авантюристичним вибрикам назовні пора покласти край. Хай вони будуть достоянням нашого внутрішнього життя. Всіх «отаманів» і кустарів політики треба поставити на своє належне їм місце. Треба не забувати, що наш виступи в Женеві є політичним іспитом української еміґрації, до якого пильно придивляються всі, кому на тому залежить.

27. 9. 30.

Женева.

I. Ч.

17

З ЖИТТЯ І ПОЛІТИКИ.

— Парти́йний з'їзд. — Його результати. — Перспективи п'ятилітки. — Її дотепершні досягнення та їх оцінка.

Події, що мають місце на совітській Україні останні два місяці, відбуваються під знаком закінчення в половині липня XVI з'їзду ВКП. Той твердий курс на стовідсотковий військовий комунізм, який так твердо і неухильно здійснюється тепер на просторах совітських держав, той рішучий поворот у ліво після весняного сталінського запоморочення від успіхів — все це стоїть в тісному і безпосередньому зв'язку з результатами XVI з'їзду.

Результати XVI з'їзду для нас не являються жадною несподіванкою. В свій час, слідкуючи за черговими зігзагами большевицької політики, ми підкресливали, що весняні виступи Сталіна і заініційовані ним резолюції ЦК про ослаблення колективістичного курсу, не поворот в совітській політиці, а лише певний тактичний хід, який при зміні ситуації буде взятий назад. Так само ми, оцінюючи спроби правих елементів під час підготовки до з'їзду зайняти критичні позиції що-до сталінської політики, зазначили, що при існуючих відносинах в комуністичній партії не можна сподіватися, щоби ці праві виступи відбулися на характері і перебігові з'їзду. Результати XVI з'їзду в повній мірі виправдали ці наші передбачення.

Сам по собі з'їзд був надзвичайно нудний і нецікавий. Це не був з'їзд партії в європейському розумінню цього слова, на якому в результаті взаємної боротьби думок і поглядів виробляється та спільна лінія, яка визначає дальшу напрямку даної політичної групи. Політична боротьба, яка виродилася тепер в СРСР в боротьбу осіб, провадилася в тісному оточенню кремлівської камаріл'ї не на з'їзді, а до з'їзду, провадилася до того при широкому використанні методів адміністративного примусу. Про характер і перебіг цієї внутрішньої боротьби ми не знаємо майже нічого, окрім випадкових повідомлень закордонної преси, правдивість і автентичність яких перевірити, розуміється, дуже трудно. Про цю сторінку з історії з'їзду ми очевидно дізнаємося колись з мемуарів теперішніх совітських діячів, так само, як тепер з мемуарів царських достойників нам розкривається закулісовий бік самодержавного режиму распутінських часів. Те, що маємо ми тепер про XVI з'їзд, це тільки відомості про ту зовнішню аранжування, яке було досягнуто шляхом довгої закулісової підготовчої праці. І це аранжування, як ми підкреслили, виразно свідчить, що тут ми не маємо до діла з партійним з'їздом в європейському розумінні цього слова. Це був не партійний з'їзд, це були збори, скликані східним деспотом, на яких учасники мали право вітати диктатора, вголосувати похвальні промови на честь його мудрости і геніяльності і голосувати за ті резолюції, які були їм запропоновані і ухвалені. Правда мали вони ще право обкидати болотом і нищити тих небагатих, які наслідилися були висловити сумнів що-до геніяльності політичної лінії диктатора, і доводити, що ті ухильники не цілком визнали свою вину і не принесли каяття в повній мірі. Це своє «право» учасники XVI партійного з'їзду використали цілком і вповні.

Коли ж од цієї зовнішньої аранжовки з'їзду перейти до оцінки його політичних результатів, то треба констатувати, що вони є мізерні, вірніше кажучи, ніякі. Та инакшого й сподіватися не можна було. Сталін скликав з'їзд і організував його так, щоб перевести одноголосно ухвали своєї дотеперішньої політики. Цієї своєї цілі він добився в повній мірі і в цьому відношенні мав повний успіх. Але до оцінки результатів з'їзду тої політичної групи, яка має претензію думати, що вона, а не Сталін, керує життям країни совітів, можна підходити не тільки з погляду інтересів задержання на певний час при владі диктатора, а з погляду інтересів країни, з погляду нарешті інтересів і майбутности цієї самої ніби керуючої полі-

тичної групи. В цих відношеннях результати з'їзду зводяться до зеро. Ні одного нового слова, ні одної нової думки не було висловлено на з'їзді. Резолюції з'їзду — це повторення сталінських задів з часів перед запомороченням від успіхів. П'ятилітка, колективізація в добре відомій нам старій сталінській інтерпретації ще раз була зафіксована, повторена й покладена в основу всіх з'їздовських резолюцій. Сталін заплющує очі, свідомо чи несвідомо, на всі ті неминучі ускладнення й труднощі, з якими зв'язаний його курс, на ті труднощі і ускладнення, які ведуть країну до катастрофи. Так само з заплющеними очима переводив свою роботу так званий партійний «з'їзд» ВКП. Аналогію з результатами XVI комуністичного з'їзду можна знайти в подіях військових часів. Багато в той час в Росії відбувалося всяких нарад та з'їздів, які, заплющуючи очі на ситуацію, виносили резолюції про війну «до побідного кінця». Ці резолюції війни «до побідного кінця» не допровадили й царського самодержавія не врятували. Чи врятують теперішні резолюції сталінське самодержавіє? Чи папір, на якому написані ці резолюції, буде міцніший проти напору життя ніж папір довоєнного виробу?

* * *

Ніде правди діти. Ціла та зовнішня декоративність, з якою був аранжований комуністичний з'їзд, на де-кого справила своє вражіння. Справила вражіння не тільки на окремих представників західно-європейського громадянства, якому так трудно зорієнтуватися в цілком чужих для нього східних відносинах, але так само вплинула на де-кого з українців. Де-хто піддав гіпнозу цифр, якими так щедро переповнені всі доклади на комуністичному з'їзді й майже повірив в реальність п'ятилітки. Більше того, знаходимо голоси в українській пресі, які *urbi et orbi* возвіщують «геніяльність» Сталіна. Отже доводиться присвятити увагу геніяльному винаходіві геніяльного Сталіна — п'ятилітці, яка ще раз стверджена останнім партійним з'їздом.

Хочемо власне звернути увагу на той органічний дефект всіх комуністичних планів, який цілком й абсолютно виключає можливість переведення в життя їхньої п'ятилітки. В большевицькій концепції п'ятилітки, в змаганні догнати і перегнати Західну Європу і Америку є два моменти. Большевики хотять засвоїти собі європейсько-американську техніку, зрівнятися з Заходом, а той перегнати його що-до кількості, якості і собівартості виробів своєї промисловості. Але з другого боку вони рішуче відкидають всю ту соціально-економічну надбудову, на якій ця європейсько-американська техніка утворилася і на ґрунті якої в даній історичний період є єдино можливим її доцільне використання; ця надбудова базується на приватній власності на засоби продукції, на свободі приватної ініціативи і на принципі конкуренції; сучасна європейсько-американська держава є далека від того, щоби цим принципам надавати якесь самодовільне значіння, щоби відмовлятися від регулювання в інтересах цілого цих движучих сил сучасного економічного ладу, але так само далека від того, щоби ставати на ґрунт їх повного знищення.

Ми не затуляємо очей на всі ті негативні моменти, які має в собі ця європейсько-американська соціально-економічна надбудова; ми знаємо, що вона функціонує з певними перебоями і недоладностями. Але в кожному разі тільки на її основі відбувався і відбувається й зараз господарський розвиток, підвищується добробут народних низів, забезпечується можливість господарського поступу. Большевики цю надбудову відкидають, як відомо, цілком і вповні й ідея п'ятилітки полягає у включенню європейсько-американської техніки в цілком інші, нові соціально-економічні форми. І в здійсненню п'ятилітки по большевицькій концепції є два моменти; один, який вони висовують звичайно на перший план і яким вони гіпнотизують — це кількісно-якісні досягнення в обсязі розвитку окремих галузів народного господарства, передовсім промисловості; другий, який звичайно лишається у большевиків на задньому плані і свідомо ігнорується,

це — спосіб досягнення цих числових результатів й наслідки їх для добробуту широких народніх мас і загального стану народного господарства. П'ятилітка була б здійснена, большевики тоді б догнали й перегнали Європу і Америку, коли б вони могли довести, що досягнення запроєктованих ними кількісно-якісних результатів здобувається шляхом безболісним, більш гармонійним, більш поєданим з інтересами народніх мас і цілого народного господарства ніж ті шляхи розвитку, які є питомі європейсько-американській господарській системі. Допустімо на хвилину, що всі совітські дані про темпи кількісного зросту продукції відповідають об'єктивній правді, що вони не уложені на зразок давньої статистики волосних писарів. Хіба ці одні дані можуть ще свідчити про успіх п'ятилітки, про якусь перевагу совітської господарської системи над системою, що панує в європейсько-американському світ? Хіба не являється найбільш елементарним загальним положенням про те, що продукційн: можливість сучасної господарської європейсько-американської системи є значно більші, ніж вони виявляються в фактивних темпах розвитку. Коли ці можливості не використовуються в повній мірі, то тільки тому, щоб досягти найбільш безболісного, найбільш гармонійного розвитку цілого народного господарства, щоб увикнути криз, щоб ослабити пониження кон'юнктури. Правда, це не скрізь і не завжди вдається, кризи відбуваються, але ми підкреслили, що не збираємося затуляти очі на негативні риси сучасного господарського ладу. І коли в СССР хвалиться, як успіхом, тим, що в певних галузях промисловості їм вдалося випередити капіталістичний світ, то для того, щоб мати право пишатися цими успіхами большевики мусіли б довести, що вони їх досягли шляхами більш безболісними і більш гармонійними, ніж ті шляхи, які знає європейсько-американський господарський лад. А як раз цього большевики довести і не можуть. Два роки п'ятилітки, які тепер кінчаються, той період, в часі якого здобуто ці кількісні досягнення, як раз і являється періодом найгострішої економічної кризи, якої ще не знала країна совітів, — кризи, яка стоїть в найтіснішому зв'язку з цими кількісними досягненнями, з цією припіненою індустріалізацією. Продовольча криза в країні набула небувалих розмірів. Сільське господарство зруйноване до шенту. З березня 1929 р. по березень 1930 року, як це засвідчив в своєму докладі на партійному з'їзді комісар земельних справ Яковлев, в СССР зменшилася кількість великої рогатої худоби на 1 5, корів на 1 8, овець на 1 3, свиней на 2 5 («Комуніст» ч. 191 з 13. VII). Зруйнований грошовий обіг і справа тепер доходить до того, що населення починає приховувати розмінну срібну монету. І весь цей розвиток і все далі поширення і поглиблення кризи, стоїть в нерозривному зв'язку з теперешнім здобуттям кількісних темпів у важкій індустрії. Коли б на заході знайшовся такий прожектор, який би запропонував піднести в цей спосіб темп розвитку народного господарства, йому б було запропоновано звернутися за консультацією до психіатра. А коли на сході Сталін і цей план переводить в життя й після XVI з'їзду має докласти до переведення його ще більше енергії, його через щось починають уважати... геніальним. Треба пам'ятати, що суть п'ятилітки полягає не в одних кількісних досягненнях; коли ж її розуміти так, як вона конструована большевиками, як цілосну концепцію, то вся сума фактів дотеперешнього її переведення свідчить про її повний і рішучий провал.

Але навіть в легшій частині здійснення п'ятилітки, в частині досягнення європейсько-американських якісних і кількісних темпів (в першу чергу якісних) справи большевиків стоять неймовірно эле. Аджеж кількісно-якісні результати продукції є наслідком праці робітника і машини, а не одної лише машини. А продукційність праці робітника найтіснішим способом зв'язана з загальним рівнем і його культурності і підготовки і з умовами його праці. І тут знов таки десятилітній період існування поруч совітської і європейсько-американської господарських систем вирадоводить, що всі предпосилки для підготовки робітника нашої промислової і загальної культурно ти не знаходяться в умовах совітської господарської системи. І надолужити відсутність цих умов переробкою аракечев-

ських методів на сталінський лад, пропагуванням «ударництва» і соціалістичного змагання, розуміється, є цілком безнадійною річчю. Бо в кожному ліпшому підручникові політичної економії можна знайти, що вільна праця, на разі праця європейсько-американського робітника, є і буде завжди більш продукційною ніж праця раба, хоч би той раб і мав ярлик громадянина ССРСР, члена ударної бригади і учасника соціалістичного змагання. Робимо висновок: для тих, хто не піддається гіпнозу цифр, хто хоче уяснити всі деталі сучасної господарської кон'юнктури ССРСР, для тих мусить бути ясним, що п'ятилітка вже провалилася, що большевики вже знаходяться у розбитого корита. А будуче принесе ще довгу низку нових фактів, які ствердять це положення, в повній мірі. Становище Сталіна в обсязі здійснення його господарських планів вже тепер є безвихідним. Йому лишається лише робити те, ще він робить: гіпнотизувати себе і других, відмінюючи на всі лади і способи сакраментальне слово «п'ятилітка» аж до «побідного кінця».

* * *

На закінчення увага спеціально для тої категорії емігрантських читачів, для якої всі міркування і прогнози що-до совітських відносин мають цінність тільки остільки, оскільки вони дають відповідь на одно «прокляте» питання: коли впадуть большевики. У цієї категорії читачів неодмінно виникне питання про зв'язок, який існує між господарським провалом п'ятилітки, про який мова мовиться вище, і упадком совітської влади. Цих читачів ми, на жаль, мусимо розчарувати. При існуванні певного зв'язку між господарськими перспективами і політичною міцністю совітської влади говорити все таки про наявність такого тісного й безпосереднього зв'язку, при якому зміни одного чинника викликали б негайні і тотожні зміни другого чинника, не доводиться. Є цілком можливою ситуація, коли при крахові совітської господарської політики, совітська влада політично втримається. Кожний переворот є результат певних змін в громадській психології, певного наростання громадської активності. При пасивності людности, яка для переважаючої частини населення ССРСР росіяні — становить одну з ніби основних національних рис, влада може займатися експериментами в стилі п'ятилітки і крахувати з ними неозначено довгий період часу.

Питання отже про упадок совітської влади зв'язано з виясненням процесів наростання громадської активності, яке з нашою темою нічого спільного не має. Отож з наших господарських висновків не слід і не треба робити висновків політичного характеру, як не були б вони милі для певних категорій читачів

В. С.

3 міжнароднього життя.

— Нова система совітської торгівлі. — Іта-ло-совітський договір.

За останні часи увагу європейської opinio була звернуто на новий цілком особливий метод, що його використовують большевики в своїх торговельних зносинах з цивілізованими країнами, а почасти і в сусідніх з ССРСР азійських державах. Складається він з того, що майже на всіх світових ринках з'являється різноманітніший совітський крам, зачинаючи з хліба, лісу, вугілля, руди, нафти й кінчаючи сірниками, текстилем і металургічними виробами всякого роду. Крам той продається по надзвичайно дешевих цінах, з якими ніхто конкурувати не може, бо вони менші за собівартість того краму навіть у ССРСР, де праця робітника оплачується нижче, ніж де-інде в цілому світі, де до того ще й мається примусова робота усіх засланих і не засланих, так званих курнулів і представників усіх неробітничих верств населення. Крім того, виявився ще й той факт, що не весь той крам, кинутий большевиками на ринки, був ви-

роблений у совітській державі. Константовано й такі випадки, що московські кіпці купували там а там великі партії краму начеб-то для ССРСР, а на ділі зараз же випускали його по дешевій ціні на ринки до другої, а іноді навіть і до той самої країни, де його перед тим було куплено.

На початках гадалося, що всі оті махинації совіти примушені робити, бо потребують чужої валюти, якої, за відсутністю для них довготермінового кредиту, інакше мати не можуть. З біди, мовляв, продають большевики те, що можна й не можна, своє й чуже, аби лише збити якусь готову копійку на свої внутрішні та зовнішні державні потреби. Довго так тягтися ніби-то не може, а тому, — чому не використати трудне становище такого контрагента, як ССРСР, і не придбати де-що від нього по дешевих цінах. Однак, аналіз фактів виказав, що цього разу Европа та й цілий світ мають справу з дуже поважною загрозою на їх адресу з боку большевиків. Сконстатувати це допомогли й самі комуністи, бо що-до своїх більших планів вони звичайно таємниці великої не роблять.

Виявилося, що московським людям не по силі стало чекати світової революції, а прискорити її голою комуністичною пропагандою чи загрозою війни начеб-то зовсім не можна. Тому вони спланували новий метод боротьби з капіталістичним світом. Метод цей полягає в тому, щоб дезорганізувати світові ринки, знизити ціни на ріжноманітний крам, викликати тим кризу продукції, закриття індустріяльних підприємств, збільшення число безробітних, себ-то внесення до економічного життя цивілізованих країн розкладу, після чого зостанься вже лише роздмухувати незадоволення, непокої, заколоти і т. и. Час вибрано було дуже влучно, бо ж справді зараз цілий світ, а Европа особливо переживає велику економічну кризу, кінця якої сьогодні не видно.

План свій Москва не тільки задумала, але й пильно виконує і то на широкий штиб, пристосовуючи його до особливостей кожної окремої країни. Так в Голандії большевики «працюють» з продажем хлібу, бо ця країна, як відомо, веде, може, найбільшу в Європі оптову торговлю хлібом. Голандія, як то було свого часу на цьому місці викладено, мусіла впрост одмовитися від купівлі хліба, привезеного з ССРСР. У Бельгії большевики налягли на сірники, продаючи їх там втричі дешевше, ніж на своєму внутрішньому ринкові. Бельгійці, що вляються великими виробцями цього краму, примушені біли закрити три найбільших сірникових фабрики. Те саме сталося з Швецією, що мусить вживати рішучі заборонних заходів, аби боротися з совітськими сірниками. У Польщі московські люде «працюють» текстилем, а то не де-інде, як у Лодзі, одному з найбільших текстильних центрів не тільки самої Польщі, але й цілої колишньої Росії, продаючи гуртові кількості матерій вдвоє дешевше, ніж у себе дома. На совітську «торговлю» гірко скаржаться усі сусіди большевицькі, як Фінляндія та Норвегія, де московські люде використовують для своєї мети лісові матеріяли; Литва, Латвія та Естонія, куди Москва кидає цілі комплекси торговельного краму; нарешті — Австрія, Угорщина та інші. Але не тільки малі держави відчувають тягар московської нової системи, — зачинає допікати вона й торговельних велетнів, як Сполучені Штати Північної Америки, Англія з домінями, Японія то-що. До Америки Москва довозить по «своїх» цінах ліс, нафту, хліб, а до Англії навіть вугіль.

Для того, аби збільшити свої можливості, большевики вирішили в майбутньому вивозити не тільки сировину, як то вони роблять зараз, а особливо мануфактурні і промислові вироби. Бо-ж оскільки сировина руйнує головним чтином торговців та підприємців, остільки вивіз «дешевої» промислової продукції спричиняється до збільшення безробіття, себ-то в кінець розбиває можливість нормального співробітництва робітника і підприємця. Тому Москва, переводячи свою славетню «п'ятилітку», пристосувала її до згаданої вище мети. Свою промисловість поділяє вона зараз на дві частини: 1. Фабрики й заводи, що їх продукція спрямована на задоволення потреб населення ССРСР і 2. спеціальні підприємства, що продаватимуть на експорт. Цих останніх має бути більше, обгородован

вони будуть ліпшими машинами і обслужені ліпшими майстрами і робітниками, головним чином чужинцями.

Стаючи на цей шлях, Москва хоче добитися трьох цілей: 1.: економічної, себ-то діставати чужу валюту; 2. пропагандної, бо хоче примусити Європу повірити, що її «п'ятилітка» провадиться успішно; і нарешті 3. головної — революційної, бо змагається систематично дезорганізувати європейські ринки. Які будуть останні наслідки московської праці, сьогодні ще рано говорити, але що десь в-осени чи зімою поточного року большевицька робота дасться Європі в знаки, — це можна з певністю передбачити.

* * *

Що може протиставити Європа большевикам? Зараз і в зазначеній вище площині начеб-то нічого. Окремі країни борються, як можуть, але всі ті оборонні заходи малого варті, бо непродумані, не об'єднані якоюсь програмою, прикладаються до большевиків не систематично, а так мовити — лише од факта до факта, та й до лише тоді, коли ті факти надто вже пекучі та яскраві. Європа роз'єднана політично, розбита на ворожі табори, — тому вона свого часу, коли то легко було, не могла вжити політичних засобів, аби знищити совітську державу на самих її початках. На сьогодні вона так само, коли не більше, роз'єднана і розбита на табори й економічно, і тяжко думати, щоб європейські держави зговорилися між собою, хоч і яка загроза насовується на них із московського сходу.

Навпаки, можна припускати, що окремі країни спробують використати нову большевицьку систему торгівлі, аби використати спекулятивний її момент чи то для власного вжитку, чи то з метсю нашкодити другим економічно, а разом з тим і політично, бо живемо за таких часів, коли не існує економіки без політики і політики без економіки. Більше від того, одна з держав уже й пішла тим шляхом: це Італія, що на початках минулого серпня склала з Москвою новий торговельний договір, обумовлений, як можна здогадуватися з преси, де-якими моментами політичного характеру.

Фашистський італійський уряд, як відомо, був першим, що визнав большевиків *de jure* і склав з ним торговельну згоду. Але згода та не дала якихось добрих наслідків для Італії, бо совіти купували мало італійських виробів, а натомість довозили туди багато своєї сировини. Тепер, на основі нової згоди, обидві сторони мають довозити і вивозити однаково, при тому большевики купувати будуть італійські автомобілі, сільсько-господарські та інші машини, а італійці задовольнятимуться нафтою, хлібом, рудою та вугіллям, довозеним із ССРСР у відповідній кількості. Аби згода не зосталося порожнім місцем, бо совіти ніколи не мають готових грошей, італійці поклали на себе обов'язок фінансувати большевицькі замовлення, даючи совітам довготерміновий кредит, 75 відс. якого взяла на себе італійська скарбниця.

Договір цей назовень начеб-то мало-що різниться від де-яких інших, складених з большевиками, — скажемо, од німецького, що гарантує большевикам кілька сотень мільйонів марок, чи од англійського, що його склав з совітами Мак-Дональд, ставши вдруге головою британської влади. Але тоді, коли складалися вказані договори, не виявлено була нова підступна система совітської «торгівлі», і можна було складати з большевиками всяку згоду, маючи на оці інтереси чисто економічного порядку. Тепер же всякий, хто складає з большевиками торговельний договір, тим самим мусить маніфестуватися, як їх політичний приятель і ворог їх противників.

Заманіфестувалася подекуди вже й Італія. Одна із італійських газет, а саме «*Lavoro Fascista*», себ-то, судячи по зоголовку — робітнича газета, так оцінює новий договір, бо вважає, що, усталивши своє приятельство з большевиками, тим самим вчинила тяжку поразку «надто-демократич-

ній » Америці і «надто-парламентарній» Франції. Чужа преса продовжила думку італійської газети. Паризький «La Journal» висловив навіть гадку, що крім чисто торговельних статей в совітсько-італійському договорі, чи по-за ним, мається ще погодження чисто політичного характеру, викликане тим, що Італія шукає собі союзників, бо сподівається в Європі нової близької війни. Швейцарські газети йдуть ще далі. «Journal de Genève» лише припускає можливість чогось більшого за чисто торговельну згоду, але «Neue Züricher Zeitung» в кореспонденції з Риму говорить впрост про новий потрійний союз: Італія, Німеччина і ССРСР, що має стати противагою французькій перевазі в Європі та європейському об'єднанню, спланованому французьким міністром закордонних справ Аристидом Бріаном. Політичним забарвленням дружби Італії з ССРСР може post factum пояснити й те, що італійський уряд, відповідаючи на меморандум Бріана, вставив з свого боку бажання бачити в числі членів європейської федерації нового свого приятеля — совітську державу.

* * *

Так воно чи інакше і до якої міри, — виявиться в майбутньому, — можливо недалекому. Зараз для нас, українців, важливий той факт, що за наші українські — хліб, вугілля, руду залізну — Москва придбала собі друга. Ми мусимо факт цей зважити в своїх національних інтересах, пам'ятаючи, що совітська держава мине й не вернеться, а італійцям і надалі потрібна буде наша пшениця, аби виробляти макарони, наше вугілля та наша руда, аби не стали їхні заводи.

Observer.

Маю на продаж 4 готових кобзи, ціною в 25 доларів
Без пересилки й упаковки
Гр. ДОВЖЕНКО. — 21, av. Marie à Coeuilly. Champigny s./Marne
France. (Seine)

Хроніка.

З Великої України

— Трус в кабінеті акад. Єфремова. «Бригада наукових робітників», якій було доручено оглянути кабінет акад. Єфремова, знайшла в його кабінеті багато цінних матеріалів щодо історії літератури та громадського життя на Україні. Знайдено зокрема рукописи Куліша, Коюцюбинського, Нечуя-Левицького, Марка Вовчка та Грінченка. Ряд документів стосується до 1830-40 років («Ком.» ч. 214 з 5. VIII).

— Міжнародній конкурс на пам'ятник Т. Шевченкові та на оперу в Харківі. Всеукраїнське товариство культурного зв'язку розіслало по всіх країнах запрошення архітекам взяти участь в міжнародньому конкурсі на проєкт пам'ятника Т. Шевченкові та на проєкт оперового театру в Харківі («Ком.» ч. 212 з 3. VIII).

— Гастролі Московського жидівського державного театру. В Харківі відбулися гастролі Московського державного жидівського театру, якими закінчилося чотирьохмісячне перебування цього театру по різних містах України («Ком.» ч. 217 з 8. VIII).

— Новий адміністративний поділ України Президією ВУЦВК'у затверджено проєкт нового адміністративного поділу України. Округи ліквідується. Україна поділяється на 289 районів та 34 міста, які підлягатимуть безпосереднє вищій владі в Харківі. Проєкт вводиться в життя з 1 жовтня с. р. («Ком.» ч. 214 з 5. VIII).

— Студенти на вулиці. В Одесі не матимуть помеш-

кання 8.000 студентів, яких мають прийняти. На всю цю кількість будеється гуртожитків лише на 1.300 чоловік, які не будуть готові в строк. Теж в Києві для 9.000 студентів будеється гуртожитків лише на 1.500 чоловік. Щоб хоч якось задовольнити студентів мешканням — будують тимчасові бараки («Ком.» ч. 225 з 16. VIII)

— Технікум та Інститут під відкритим небом. Київський технікум садовництва та городництва перебуває під загрозою закриття, бо не має досі помешкання, коли шкільний рік мусів розпочатися 1 вересня («Пр. Пр.» ч. 187 з 15. VIII)

— В Харківі має відкритися цього року Поліграфічний Інститут, що випускатиме інженерів поліграфічної промисловости. Набір студентів уже оголошено, але помешкання Інституту ще досі немає («Ком.» ч. 211 з 2. VIII).

— Хлібозаготівлі на Київщині за 10 день серпня дали лише 6,2 відс. місячного плану («Пр. Пр.» ч. 184 з 12. VIII).

— Осінні перевозки хліба під загрозою зриву за браку вагонів («Ком.» ч. 221 з 12. VIII).

— Пропускна здібність залізниць падає. Продуктивність роботи українських залізниць в липні знизилася, проти червня на 9 відс. Місячний план перевозів виконано лише на 86 відс. Хлібні перевозки виконано тільки на 64 відс. перевозки руди — на 72 відс., Вугілля перевезено 75 відс. плану (на 16 відс. менше ніж у червні) («Ком.» ч. 215 з 6. VIII).

— Упадок всієї української промисловости. Вугільна промисло-

вість на Україні продовжує все далі падати. За першу половину серпня недовиконано програму по видобуттю вугілля на 552.000 тон («Ком.» ч. 226 з 17. VIII).

— По металургічних заводах на Україні усі запаси вугілля вичерпано. Жадний завод не має вугілля більше як на 2 дні. На деяких заводах окремі цехи уже стали зза браку вугілля. Особливо бракує коксу. Через його брак деякі домни не можуть бути пущені («Ком.» ч. 226 з 17. VIII).

— Легка українська промисловість занепадає по всіх видах продукції. Промисловість шкіряна, текстильна все зменшує свою продукцію. В липні місяці наприклад, місячний програм з виробництва мішків було виконано лише на 47 відс., снопов'язального шпагату на 67,5 відс. і т. д. («Ком.» ч. 222 з 13. VIII).

— Зі мною не буде палива, бракує його вже зараз. Вугілля до Харькова для потреб мешканців доставлено лише 45 відс. плану, а дров 35 відс. На зиму вугілля буде доставлено до Харькова лише робітникам і по тим, які мають різні привілеї, дрова ж також не можуть бути на зиму доставлені, бо передовсім бракує транспортних засобів («Ком.» ч. 215 з 6. VIII).

— Селянський терор. У селі Слобідці-Рихтецькій, Кам'янецького району підпалено хліб на громадському току, де згоріло 200 кіп пшениці колгоспу. Згорів хліб також і деяких господарів («Ком.» ч. 223 з 14. VIII).

— У с. Калинове, Петрівського району, двох селян у полі напало на комсомольця і поранили його ножем.

— На полях колгоспу ім. Петровського у Слов'янському районі підпалено скошений хліб («Ком.» ч. 220 з 11. VIII).

З життя укр. еміграції. У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Літній сезон також трохи відбився на поже-

ртки книг та різних матеріалів для Бібліотеки. Всеж і в серпні надійшло книг 129 прим. журн. 130. Надіслали пожертви: п. К. Штундер (Волинь) — 5 чч. журналу та два прекрасно вироблені на шовку портрети Шевченка та Косцюшки. 2. п. Шербаченко (Париж) — 4 чч. журн. 3. проф. А. Яковлів (Прага) — фотографія списків укр. автокеф. церкви, оригінал листа С. Петлюри та фото з другого листа. 4. п. Л. Перфецький (Париж) — 1 кн. 5. п. Представник Б-ки В. Королів надіслав книги зібрані пп. Козловським та Татаровим в Подєбрадах (Чехія) — 38 кн. та 61 чч. журнал. і 11 малих друків. Він же передавав 4 стрічки від вінків покладених на могилу пок. Каленського. 56. п. Братцев (Париж) — 20 кн. серед яких багато провідників по різних країнах. 7. п. Інж. Прохода (Подєбради) 1 кн. 8. п. Єв. Онацький (Рим) — 1 ч. журналу. 9. Ген. Удовиченко (Париж) — 14 різних фотографій. 10. Обозна Команда Канад. Січової Організації (Вінніпег) — 13 кн. та 10 карток. 11. п. Никитюків (Париж) — 1 кн. 12. п. В. Ємець (Америка) — 1 ч. журналу. 13. п. И. Кшиш-Слобжанський (Париж) — 1 картку малюнок — красвид Український, вималюваний легіонером в Мороко та машинку до зшивання паперів 14. п. А. Кість шовкову хусточку з вишитим тризубом. пам'ятка про школу танків п. Авраменка. 15. п. NN (Париж) — 12 книг та 46 чч. українських совієтських журналів. 16. п. Коваль (Париж) — 1 кн. 17. М. Забелло (Царьгород) — 1 кн. 18. п. Дм. Геродот (Букарешт) — 1 кн. та 1 ч. журналу. 19. Представник Б-ки и К. Клепачівський (Ченстохова) надіслав книжки дари від пп. М. Кулака — 23 кн., п. М. Гуцела — 1, пані Москвиної — 4, п. Ю. Басенка — 12 кн. та 9 чч газет і журн., п. С. Шрамченка — 8 чч. журн. та 7 малих друків, п. Клепачівського — 6 чч. газет.

Почали знаходити газети: «Україна» Чикаго, «Канадійська Січ» Вінніпег та «Шляхом Незалежності» — Варшава.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки висловлює свою глибоку подяку.

В серпні Бібліотеку відвідало 118 осіб.

За місяць серпень поступили такі пожертви: 1) через п. О. Коряко від Української Журжівської групи в Румунії — 244 леї та від Т-ва Просвіта ім. С. Петлюри при Журжів. групі — 150 лей. 2) від Представника Б-ки в Софії п. Б. Цибульського: по листу ч. 279 — 120 динар, по листу ч. 280 — 410 дин., по листу ч. 260 — 200 дин. 3) від п. Оп. Дубини — 5 фр. 4) від пані Л. Д. Крижанівської з Берестя по листу ч. 324 — 120 зл. пол. 5) від п. Директора Кооперативи «Село» в Берестю п. Силенка на лист ч. 323 — 34 зл. пол. 6) від Директора Укр. Коопер. Банку в Берестю п. О. Базилевича на лист ч. 322 — 96 злот. пол. 7) від п. Кузьмива — 8.50. 8) від п. Павла Пашевського з Луцьку — збірка підчас служби Божої на лист ч. 326 — 25 зл. пол. 9) від Др. М. Ш. Левицького на лист ч. 320 — 6 зл. пол. 10) від п. З. Різникова — збірка кількох осіб — 16 фр. 11) від Укр. Громади в Труа — на лист ч. 361 — 20 фр. та 12) від Укр. Громади в Гаврі на лист ч. 364 — 114 фр.

Загалом вже в касу Бібліотеки надійшло пожертв 10.200 фр. тимчасом годі сказати, що принесе вся акція, бо з розісланих по різних країнах 380 листів повернулося лише 54 Але варте одмітити, що українці у Франції, що під оглядом економічним стоять не дуже добре, відгукнулися пожертвою в сумі 3213 фр. 40 с.

Всім пп. жертводавцям та особам і організаціям, що переводили збірки, Рада Бібліотеки висловлює свою щирю й глибоку подяку.

— Ш а л е т . 15 серпня відбулися чергові загальні збори Громади, на яких за скінченням терміну уповноважень керуючих органів Громади, обрано новий склад. До Управи Громади ввійшли: Головою Громади — п. М. Левицький і членами — п. п.

Стоцький (замісник Голови і завідуючий фінансовими справами) Свенціцький (завідуючий культурно-освітніми справами), Денисюк (завідуючий кооперативними справами), Марр (завідуючий майном і помешканнями), Марушак (завідуючий церковними справами і інформаційним відділом) і Безносук (секретарь Управи). До ревізійної екомісії обрано п. п. — Ю. Вацуцу (головою) і Лузянка та Маслюка — членами.

* * *

— Р о з ш у к у с Афанасій Тиквиця, з Поділля, який не що давно прибув з України до Франції, — свого батька Софрона Івановича Тиквицю — в Румунії, який в 1927 році втік з України на Бесаращину і мешкав в селі Почта, що коло села Кременчук біля Сорок;

своїх братів в Польщі: Маркела Григоровича Тиквицю, який в 1927 році перебував в Познані; Терентія Гнатовича Тиквицю, який ще минулої весни був у Варшаві, та Якова Андрієвича Балабана, брата в перших по матері.

Проситься вказані особи подати свої адреси до редакції «Тризуба» для передачі.

В Польщі

— З таборового життя в Каліші. 28 серпня ц. р. в Українській Станції при м. Каліші відбулася скромна урочистість: було посвячено у станичний церкві образ св. Іова Почаївського. Образ цей спорудила власним коштом група емігрантів родом із Полтавщини. Прекрасної роботи малюнок святителя на цілий зріст уміщено в коштовну дубову, чорну з золотом яму. Над постаттю преподобного чудотворця в мініятурі вималювано сюжет із канта про чудо в Почаївській лаврі: Мати Божка повертає стріли на турків по молитвах ігумена — отця Заліза

(мирське прізвище чудотворця). На іконі золотими слов'янськими літерами вміщено такий напис:

«Отець Залізо. Прп. Іов Почаївський. На славу і вічну пам'ять тим, що любили Україну і життя своє віддали за Неї. Пом'яни їх, Господи, у царстві Твоім. Року Божого 1930 у м. серпні».

Перед іконою зроблено ставник у формі меча, на якому гнізда для свічок. Ікона робить чарівний вигляд як багатством, так і оригінальністю оздоб. Як відомо, преподобний святий був ревним вояком, що обороняв віру православну не тільки словом і молитвою, але й мечем. Тому цей меч під свічками набуває особливого значіння: мовляв, творячи молитву, не забувай, що найміцнішою опорою твоєї молитви усе буде меч! Така ідея цілком природна для наших вояків, що згадують тепер своїх пращурів-запорожців, які вміли боронити у свій час рідну справу наперед шаблею, а коли вже рука не здужала її вдержати, то тоді молили ся за неї в монастирі.

По акафистові святителеві-воякові зібралася громада полтавців на бесіду та серед тутешніх пісків мазурських теплими словами згадала рідні степи полтавські та береги красуні-Ворскли, прозорого Псьолу, Сули і діда-Славути. Говорилося багато про минуле. А на майбутнє висловлено побажання, щоби той, хто останнім із полтавців виїждатиме з табору, подбав, аби тую ікону було вивезено у нашу Полтаву та поставлено у нашому соборі коло хатки нашого славного земляка І. Котляревського. Щоб і нащадки наші не забували про те, що ми хоч і на еміграції, але не втратили надії на ліпшу будучину та лишилися вірними старим козацьким традиціям-заповітам.

Як чувати, за прикладом полтавців наміряються піти і з інших країв наші емігранти. Отож наша церква незабаром має прикраситися образами українських свя-

тителів од чернігівців, киян та українського жіноцтва.

Полтавець.

Листи до Редакції.

До хвальної редакції «Три-зуба» у Парижі.

Хвальна редакціє!

В чч. 29-30 (567-568) «Українського Голосу», який виходить у Перемишлі, між іншими видруковано й про мене відомості, котрі інакше, як чистісенною вигадкою і клеветою я не можу назвати. Зараз же по прочитанню тих брудних вигадок я послав до редакції спростовання, писане по формі, якої вимагає пресовий закон. Але досі редакція «Українського Голосу» того спростовання не видрукувала.

Не маючи інших способів боронити себе від нападів і калумній «У. Г.», отсим прошу Вас видрукувати додане моє спростовання, яке було послано до «У. Г.». В залуці до цього додаю ще й копію мого приватного листа до редактора «У. Г.». Коли хвальна Редакція знайде то потрібним, то може скористуватися й тим матеріалом, скоротивши його в разі потреби по власній уподобі.

Прошу прийняти запевнення в моїй правдивій до Вас пошані.

Віктор Андрієвський
22 серпня 1930 р.

Українська Станиця
при м. Каліші.

I.

Спростовання.

До редакції «Українського Голосу»

в Перемишлі.

В ч. 29 (567) Вашого органу, в статі Ф. Крушинського згадано між іншими особами і про мене, при чому автор подав про мене неправдиві інформації, котрі в інтересах правди прошу виправити. Отже:

1. Неправдою є, що «від повстання проти Скоропадського до 1927 року я возив із собою

сокиру і жадним дотиком з петлюрівською бандою себе не сплямив»:

Н а т о м і с ц ь п р а в д о ю є, що від почотку повстання проти Скоропадського, я відразу став на бік його противників і служив у різних інституцій УНР аж до 16 липня 1920 року (час фактичної ліквідації у Берліні Української Республіканської Капелі, якої членом я був). Також правдою є, що ніде й ніколи з собою ніякої сокири невозив.

2. Н е п р а в д о ю є, що я «у Відні розвалив отой хор і почав писати спогади».

Н а т о м і с ц ь п р а в д о ю є, що 4 жовтня 1919 року «той хор» у повному складі виїхав із Відня до Швейцарії і перебував там і скрізь в Європі у повному складі аж до свого розв'язання у Берліні, яке було зроблено адміністрацією капелі і затверджено Українським Посольством у Берліні 17. VII. 1920 року.

Т а к о ж п р а в д о ю є, що спомини мої я писав у роках 1921 та 1923 в Чехах в Мукачеві — на Закарпатській Україні.

3. Н е п р а в д о ю є, що я «тамже» (у Відні) «охрестив С. Петлюру найгіршим ворогом української справи, провідником різних банд нехристів і запродавців»...

Н а т о м і с ц ь п р а в д о ю є, що скрізь, де тільки мені прихотилося прилюдно виступати, я без огляду на мої розходження з офіційною політикою головних провідників УНР, боронив бл. п. С. Петлюру перед нападами російських кол од червоних аж до найчорніших включно.

4. Н е п р а в д о ю є усе чисте, що подає про моє життя і громадську роботу в Каліші пан Ф. Крушинський.

Н а т о м і с ц ь п р а в д о ю є, що всі до одного данні, які він подає про мене, як факти, є чистісенькою вигадкою пана Крушинського.

Правдивість усього тут сказаного можу ствердити як друкованими моїми спогадами, на які посилається пан Крушинський, так і іншими документами чи,

в разі потреби, посвідченням відповідних осіб.

Віктор Андрієвський.

26 липня 1930 року
Українська Станиця
при м. Каліші.

II.

До пана редактора «Українського Голосу»
в П е р е м и ш л і .

Пане Редакторе!

До цього залучаю моє спростовання на подане про мене п. Крушинським в ч. 29. (567) «Українського Голосу» і прошу видрукувати оте спростовання без ніяких змін (моє право, якого я можу домогатися на підставі пресового закону).

Але крім того спростовання — мовляв офіційального — дозволю звернутися до Вас приватно, як до українця, в которого, надіюся, почуття звичайної людини й громадянина українського ще не є остаточно заглушені ріжними міркуваннями характеру спекулятивно-політичного.

Пане Редакторе!

Нащо Ви друкете того рода паскудства, як «ревеляції» пана Крушинського? Ще більше, — нащо ви ведете у Вашім органі тую роботу, яку кожному, без огляду на його політичні переконання, українцеві годі назвати инакше, як роботою брудною і зрадницькою, що шкодить доброму імені нашого народу в його цілому — без огляду на партії чи політичні переконання?

Де-які з наших публіцистів на отакі Ваші «ревеляції» дискретно питають: «Cui prodest?» А я от Вам у вічі відповідаю: московським большевикам prodest, Пане Редакторе! Ви служите большевикам, використовуючи для того усякі відпадки нашої еміграції, що втратили почуття встиду й

людської гідності. Щоби не бути голословним, подаю Вам де-які відомості про автора останніх ревелаций. От де-які факти з життя і політичної діяльності пана Крушинського:

1. Якийсь час п. Крушинський виконував обов'язки вартового старшини при штабі Головного Отамана С. Петлюри і з тої посади був усунений з наказу самого С. Петлюри в зимі 1920 року.

Тепер Крушинський прикриває свою теперішню діяльність тою колишньою службою, замовчуючи її кінець.

2. В час перебування Крушинського головою Філії Укр. Центр. Комітету в Каліші він розтратив на свою користь скарбницю Філії і, щоби погрити ту розтрату, грубо підробив у справозданню числа (подавав зера до чисел). Той факт стверджено і оголошено до загального відома Ревізійною Комісією в 1924 р., яка мала притягнути його до відповідальності, але ж він утік до Франції.

3. З Франції він повернувся до Польщі з дозволом від большевиків на в'їзд до ССРСР, який він добув, невідомо в якій цілі.

4. В Каліші вів серед еміграції розкладову роботу, за що був усунений з Управи Калішської філії Т-ва б. вояків Армії УНР і віданий під суд (27. II. 28 р.)

5. Постановою гонорового суду з дня 16. VII. 1928 р. був викинутий з числа членів Т-ва б. вояків Армії УНР і на заяву Управи Т-ва йому було заборонено вступ до станиці.

6. Нарешті, за його большевицьку роботу польськими урядовими органами був викинутий із Польщі в січні 1929 р.

Того, надіюся, досить. Заперечувати подане годі, бо в разі потреби я то могу підтвердити свідками і ще, як хочете і перед яким хочете судом.

Але я певен, що особа Крушинського є відома і Вам, і «Проводові Українських націоналістів», хоч це не перешкоджає українським «націоналістам» (яка ганьба!..) користуватися прислугами ріжних людей лише для того,

щоби підкопати так ненависну українським «націоналістам» політичну організацію УНР. Як же назвати таку роботу, яку робить у тому напрямі хоч би й «Розбудова Нації»?.. А Ви з Вашим органом продовжуєте тут ту роботу, після того як «Розбудові Нації» закритий доступ до українського громадянства в межах Польщі, як можна догадуватися, в тій самій цілі.

Такот, Пане Редакторе, коли наші публіцисти не одважувалися досі поставити крапки на «і», то дозвольте те зробити тепер мені:

Я тверджу, що Ваш орган є органом московських большевиків, так само як і «Розбудова Нації» — ще в більшій мірі, ніж напр. «Рада», «Нові Шляхи» чи ще який там орган в Галичині чи на еміграції, видаваний явно на большевицькі гроші. Це моє твердження я підпираю посиланням на співробітництво очевидних большевицьких агентів, якими являються Ваші «ревеланти» в роді згаданих. Лише ріжниця є та, що перші органи не криються зі своїми «радянськими» симпатіями. Ви ж, виступаючи позірно проти Москви, — в дійсності робите для неї тим більшу роботу, бо між иншим баламутите своєю порожньою націоналістичною фразеологією мало свідомих політичних людей. Я не стану боронити проти Ваших нападів і клевети чи центр УНР чи окремих осіб із еміграції чи й себе самого, бо уважаю це непотрібним і нижчим од власної гідності.

Але дозволю собі звернути Вашу увагу не на особистий, тільки національно-політичний бік справи. Дискредитуючи УНР (по наказу із Москви, де Ваші «ревеланти» використовують в першу міру і найбільше московська преса),

Ви руйнуєте одиницький політичний осередок, який є небезпечним Москві в цей час.

І що-ж замість нього Ви висовуєте? Рівно нічого. — крім порожніх фраз Ваших про соборність і т. п. політичні дедали, не підперті фактично жадною практичною роботою. Отже,

Коли допустити, що сьогодні, згідно бажанням укр. націон. щезне політичний центр УНР, то хто візьме по-за кордоном на себе підготовлення збройної боротьби проти большевицьких окупантів? Ніхто! Це Ви добре знаєте, як знаєте й те, що окупанти московські усі свої сили тепер уживають на розвалення власне того — одинокого, небезпечного їм за кордоном, політичного центру. А в такому разі Ваша теперішня робота являється ще одним наявним доказом того, що Ви свідомо несете свою допомогу Москві в цей, так критичний для неї час. Коли де-які з т. з. «укр. націоналістів» може роблять теє несвідомо, так дозвольте поставити це питання перед ними раз і на все і назвати речі їх власними іменами та зложити відповідальність за зрадницьку роботу на самих винуватців!

Але крім суті роботи Вашої, звертає увагу ще й зовнішня форма її. Хіба який будь шануючий себе поважний орган дозволить собі друкувати того рода сенсації, як Ваші інформації про небувалий розвал УНР, або такі твори, як остання праця пана Крушинського? Та-ж не треба бути редактором поважного друкованого органу, аби відчути, що того рода інсинуації, калюмнії, втручання в особисте життя, прості й очевидні брехні та вигадки сенсаційних, але в дійсності ніколи небувалих фактів — весь той бруд і паскудство, оті помії вилити на людей не дозволить собі порядна людина чи пристойний часопис.

Нащо-ж робите Ви, Пане Редакторе, у Вашім либонь «українським» органі? Чи не на те, щоби остаточно обкидати болотом перед людьми саме ім'я української преси та здискредитувати і так уже досить здискредитоване Вашими товаришами по роботі саме ім'я українця? Коли так, то встидайтеся!

Як ви бачете, я пишу до Вас цей лист приватне, але за кожне його слово я готовий відповісти перед судом українським-громадським або і перед яким хочете

державним, бо виносити на останні суди того рода «образи» стало звичаєм Ваших товаришів і співробітників типу п. Крушинського (як нам, емігрантам, те відомо, з наказу ПІУ, аби тим сприяти розвалові україн. еміграції...)

Після всього вище писаного Ви зрозумієте, чому я ні в початку, а ні при кінці цього листа не можу звернутися до Вас у формі, прийнятій в листах до людей звичайних, с-т., що свою політичну чи літературну роботу звикли вести у спосіб інший, як то робите Ви, Пане Редакторе, з Вашими співробітниками.

Віктор Андрієвський.

* * *

В і д о з в а .

Волинського єпархіального комітету оборони права православної церкви на церковне майно.

П р а в о с л а в н і !

Всі ви знаєте, що в-осени минулого року Римо-Католицькі біскупси внесли до суду позви на Православну Церкву в Польщі, маючи на увазі відібрати від нас більше 700 наших Православних Святинь та вирвати в нас наше Православне серце — Св. Успінську Почаївську Лавру з чудотворним образом Божої Матері й мощами Преподобного Іова.

Кожний з вас, православні, знає, скільки документів, праці й засобів треба для провадження одного судового процесу. А скількиж цього всього треба для сотень процесів; у нас на Волині їх 155.

Св. Синод Православної Церкви, приймаючи під увагу небувалий у світовій історії розмір передстоячої праці в ділі захисту наших Православних Святинь, ухвалив утворити для того в кожній Єпархії Комітети, в складі 6 заступників православної суспільности (3 від кліру й 3 від мирян), обраних до Єпархіальних Зібрань в час виборів до Помістного Собору. Єпархіальний Комітет, в склад якого увіходить також Єпархіальний юрисконсульт, представник Консисторії,

знаходиться під почесним голо-
вуванням Єпархіального Архи-
єрея.

Волинський Єпархіальний Ко-
мітет, утворений на цих основах,
розпочинаючи свою працю збі-
рання й розборки потрібних для
захисту церковного майна історич-
них матеріалів, звертається до
вас, православні, з горячим за-
кликом:

якщо вам дорогі церкви й
монастирі, які кров'ю й потом
будували ваші предки та в них з
сльозами на очах шукали втіхи й
зносили до Всевишнього молитви;

якщо ви хочете, аби ці церкви
залишилися православними, а не
стали католицькими й уніятсь-
кими;

якщо ви хочете, аби наша
Лавра Почаївська й надалі була
для вас притулком у хвилини
жалю, надалі залишилась-би, як
од віків, нашою православною,
а не стала-би осередком р.-ка-
толицизму, —

то міцно скупчіться навколо
Волинського Громадського Ко-
мітету Оборони Православних Цер-

ков і допоможіть йому не тільки
грошовими пожертвами, але й
збиранням необхідних історичних
документів та книг (як напр.,:
друком виданих архівів різних
та історичних праць), які можливо
стоять у вас без користі на по-
лиці чи гниють на горищі або в
підвалі та які можуть принести
величезну користь ділу захисту
Православних Церков.

Матеріяли й пожертви про-
симо скеровувати на адресу: Кре-
мінець, Богоявленський монастир,
Єпископові Симонові.

Православні, від вашої под-
тримки діла оборони Церков за-
лежить майбутнє нашої великої
страждальниці Матері Церкви Свя-
тої.

Віримо й маємо надію, що
Господь благословить нас у нашо-
му святому та справедливому ділі
й натхне душі православних тою
вірою, твердістю й жертвністю,
до яких ми закликаємо.

К о м і т е т .

М. Кременець.

25-12 липня 1930 року.

Зміст.

— Париж, неділя, 7 вересня 1930 року — ст. 1. — С т . С і р о п о л -
к о . 20-тилітній ювілей першого педагогічного журналу на Великій
Україні — ст. 2. — Граф Михайло Тишкевич (некролог) — ст. 3. — М.
Є р е м і ї в . Пам'яті графа Михайла Тишкевича — ст. 6. — З подорожі
В. Прокоповича. I-II — ст. 10. — Листи з Женеви. I-II. — ст. 13. — В. С.
З життя й політики — ст. 18. — *Observator*. З міжнародного життя — ст.
21 — Х р о н і к а : З Великої України — ст. 25. — З життя укр.
еміграції: У Франції — ст. 26. — У Польщі — ст. 27.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор : Іл. Коценко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.